

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SLÆGTEN STADEL PÅ MORSØ

Af
Ellen-Maria Møller
Diakonisse

København MCMXXXIV

Trykt som Manuskript i 85 Eksemplarer

Bogen er digitaliseret 2009 af Peter Jessen. Forfatterens egne rettelser fra rettelsesblad er indført i bogen. Aa er ændret til å.

Vigtige oplysninger, som er kommet til siden 1934, er tilføjet som et efterskrift. I bogen henvises flere steder til en slægtstavle, som må have været lavet i tilknytning til bogen. Den kendes ikke mere.

Hvis nogens ophavsret er gået for nær, er det sket utilsigtet

DUPLEX - TRYKKERIET (VED J. SICK)

*I kærlig Taknemmelighed - tilegnet Mindet om mine dyrebare
Plejeforældre, Faster og Onkel F. H. Stadel*

FORORD

Når jeg har forsøgt mig på den for mig - som Autodidakt - altfor vanskelige Opgave at skrive en Personalhistorie, er det drevet af en uimodståelig indre Trang, jeg er gået i Gang med at give et Rids af de fire Generationer af Slægten Stadel, der blev knyttet til Mors, og som hver på sin Vis satte betydelige Spor i deres Samtid. Den sidste af disse fire Generationer knyttedes jeg til dels gennem Slægtskabsbånd, idet Fru Amalie Stadel var Søster til min Fader, Patron Anthon Johan Møller til „Möllaregård" i Småland, Sverige, dels gennem Venskabsbånd, der - aldrig brudte - udsprang fra den Barndomstid, jeg fik Lov at tilbringe i deres Hjem.

Som den, der modsat de andre tre af F. H. Stadels og Hustrus „Børn" forblev ugift, knyttedes jeg i særlig Grad til mine Plejeforældre og deres Hjem og fik det store Privilegium at følge dem det sidste Stykke af deres Livsvej - gennem deres Alderdom og Sygdom - som Diakonisse.

Og jeg vil her benytte Lejligheden til allerførst at bringe mit kære Moderhus, Diakonissehuset „S t. Lukas Stiftelse" min dybtfølte Tak for, at jeg fik denne - i vor Arbejdsplan ganske undtagelsesvisse -Tjeneste betroet. Det blev indtil i År Halvdelen - og ikke den mindst interessante og begivenhedsfyldte Del - af mit Diakoniseliv, jeg kom til at tilbringe i Tjeneste for og i nært Samliv med mine Plejeforældre.

Som „Barnet", der i en ældre Alder kom hjem for at hjælpe, da Hjælp på mangfoldig Måde tiltrængtes, blev Opgaver og Fortrolighed i stedse voksende Grad givet mig. Dermed fulgte også successive Adgang til Gemmer, hvor man fandt mange smukt bevarede historiske Oplysninger, - og til det, vel ligeså værdifulde Materiale, som lå henkastet - glemt - gulnet - støvet.

De henfarne Skikkelser kom ved Kendskabet til disse Ting til at stå lyslevende for ens Blik, og det blev en indre Nødvendighed for mig at

søge udredet Årsager og Sammenhænge i deres Liv så godt, som det lod sig gøre. Så meget mere som Skikkelserne og Slægten, der nu har afsluttet sin morsøske Æra, nok var et Minde værd - ja, et langt bedre end dette - i Efterslægten.

En meget betydelig Tilskyndelse til dette Arbejde fik jeg ved et Besøg, Professor, Dr. phil. Åge Friis aflagde hos os på „Ullerup" i Sommeren 1931, under en af sine historiske Ekskursioner for at finde historisk Kildemateriale i Privateje. På Grund af den betydelige Værdi, Professoren tillagde de på „Ullerup" beroende Arkivalier, tilskyndedes jeg end mere til Granskningen af dem og til Virkeliggørelsen af vor Bestemmelse med dem, nemlig efter vor Afbenyttelse at lade dem indgå i Landsarkivet i Viborg, hvor de nu beror.

En Tak for værdifuld Støtte i dette Arbejde skylder jeg også Ingeniør, cand. polyt. H. C. Borregård, der som Slægtning og Ven af Huset har støttet mig ved at klarlægge de før-morsøske Stadel'ers Data gennem Studier i Landsarkivet i Viborg, ved at korrigere og supplere vort eget mundtlige og skriftlige Materiale gennem andre Arkivers - især i København - og ved at give mangt et godt Råd under Udgivelsen af Skriftet.

Sognepræst, Pastor P. Tobiassen til Sejerslev på Mors skylder jeg hjertelig Tak for venlig Tilskyndelse, for betydningsfulde Oplysninger og for Korrekturlæsning.

Så sendes da dette lille Arbejde ud til den Stadske Venne- og Slægtskreds i Håb om, at det må blive modtaget i samme Kærlighed og oprigtige Hengivenhed for Slægten som den, hvori det er skrevet, og som et ringe Udtryk for den Taknemmelighedsgæld, hvori vi vel alle - i højere eller ringere Grad - står til „Slægten Stadel på Morsø".

Gentofte i August 1934.

*Ellen-Maria Møller,
Lækonisse.*

Oppe i Limfjorden - hele dens Længde igennem fra Øst til Vest - strækker sig en Ørække, der som Perler på Snor meddeler denne Nordjyllands naturlige Hovedfærdselsåre en betagende Skønhed og en Rigdom af vidunderlige Naturscenerier. Dens grumme Nabo, Vesterhavet, har mangen en Gang banket på med sin stærke Næve og banet sig nye Veje ind til dens smulte Vande, snart nord- snart vestfra; men høje, kløftede, stundom fantastisk formede Bakkekamme - for en stor Del bestående af Ler og Sand - har Naturen rejst som Værge for de syd og sydøst derfor beliggende lavere Strøg.

Stærke og urokkede har disse Bakkedrag Århundrede efter Århundrede - ja, i Årtusinder - stået på deres Vagtpost her. Geologerne fortæller, at Øerne i Limfjorden har formet sig omtrent i deres nuværende Skikkelse ved den Landhævning, der strakte sig over det meste af Østersølandene ca. 2 à 1 Tusinde År f. Kr., og afløste det årtusindgamle Stenalderhav, over hvilket kun enkelte højere liggende Dele af vort nuværende Danmark ragede op.

Efter alle disse Fortidens store Naturomvæltninger er der blevet et Resultat tilbage, som vi Mennesker har høstet Gavn og Glæde af: Industrien henter sig Ler - Moler - til nogle af sine Formål, Landmanden trænger frem - længst muligt - mod Bakkeranden med sin Plov, og vi, Naturbørn fylder vore Sind med skønne Indtryk af Form og Farve fra disse Skrænter. Høje. brat afskårne står de der og modtager Aften solens Skær i deres brede, stærke Favn og gyldenfarves derved. Et uforglemmeligt Skue, der virker betagende på den, der for første Gang ser dem, og stærkt dragende på den, der måske År efter År, Aften og Morgen har haft Lejlighed til at betragte disse Skrænter, som de højner sig op over Limfjordens mangfoldigt nuancerede Blå.

Øen Morsø, den betydeligste og en af de skønneste af Limfjordsøerne, er en Type på det her sagte. Den har et Fladeindhold af 360 km² og

giver på sin gennemgående næringsrige Jord, på sine skønne Bakker og i sin forholdsvis store og eneste By, Nykøbing, Rum for ca. 25,000 brave Morsinger.

Morsø er et af de ældste kendte Bosteder i Norden og rigt udrustet med historiske Minder. Oldtidens Tale hører og læser vi i de mangfoldige Gravhøje, Boplads, Voldsteder og ikke mindst i Sagn. Middelalderen og den nyere Tid møder os igennem Historiens mange Tilknytningspunkter til Øen, men dog stærkest gennem Bygningerne: »Dueholm Kloster« og de talrige, men gennemgående små Kirker, der før 1870 i et Antal af 32 - nu 34 - ligger spredt ud over Bakker og Sletter. Bjørnstjerne Bjørnson skal engang under et Besøg på Mors have gættet på, at enten Dovenskab eller stærk Religiositet må have været Grunden til Opførelsen af alle disse Gudshuse. Til Dovenskaben kan man trygt på Morsingernes Vegne sige »Hus forbi«; hvorimod Religiositeten Tid efter anden har givet sig særdeles livskraftige Udslag her og der på Øen.

Et af de Steder, Minderne lettest og naturligst samler sig om, er den gamle Hovedgård »Ullerup« i Galtrup Sogn. Dens Historie er velkendt, beskrevet, som den er, flere Steder i Presse og Tidsskrifter, af T. A. Becker & C. E. Secher i Værket »Jydske Herregårde« og nævnt af Elvius & Hjort-Lorenzen i »Danske patriciske Slægter« i dette Værks Omtale af Slægten Stadel. (De her nævnte Kilder frembyder dog nu og da Afvigelser fra de Arkivalier, der fandtes på »Ullerup«; og i dette Skrift er da benyttet de originale Oplysninger fra selve Slægten).

I det 14. Århundrede skal »Ullerup« være givet Kathemand Friis i Pant af Hertug Valdemar af Sønderjylland. På et andet, ikke nøjagtigt bestemt Tidspunkt skal dets Ejer have været »Dominus Johannes Petirsvn de Vldrop«. Han skænker en smuk Sølvalterkalk til Galtrup Kirke, som endnu står til Brug og Pryd på Kirkens Alter. På Kalkens Fod står Giverens Navn i Munkeskrift. Senere hen - i det 16. og 17. Århundrede - træffer vi adelige Slægter der som: Muus, Vind og Brockenhuus. Den sidstnævnte Ejer Sigvard Brockenhuus kom ligesom mange andre danske Adelsmænd i stor Armod efter Svenskekrigene; han dør fattig i 1684, efterladende sig en meget forsømt og udpint Gård.

Den blev så i et Hundredår Genstand for Spekulation og for mere eller mindre god Behandling, indtil den i 1785 kom i Hænderne på Jens Stadel - dens ottende Ejer i de forud forløbne 50 År. Og i hans og hans Efterkommeres Eje forblev den i ca. 140 År og blev, efter hvad der sagdes om den, i det Tidsrum drevet op til at være en af det nordvestlige Jyllands smukkeste og værdifuldeste Ejendomme.

Mærkeligt nok har ikke få af »Ullerup«s Ejere inddristet sig et varigt Minde i det Sogn, det er beliggende i, idet dets lille Kirke i Galtrup, beliggende ca. 6 km fra Gården har modtaget værdifulde Gaver af deres Hænder. Foran er nævnt Johannes Petirsøn, der gav Alterkalken. To svære Malmstager pryder desuden Alterbordet som Gave fra Albert Wendt (Vind) og hans første Hustru Fru Ellen Glambek, hvis Navnetræk de bærer. Sigvard Brockenhuus og hans Hustru, Fru Helweg Sandberg har skænket Dåbsfadet, der er af Messing, prydet med forskellige allegoriske Figurer; på dets indvendige Side bærer det Giverens og Giverindens Navne og Årstallet 1656. Det samme Ægtepar skal (efter Pontoppidans »Danske Atlas« have givet en Messehagel i Året 1649.

Og endelig skænkede den sidste Stadel på »Ullerup«, Frederik Hauch Stadel og hans Hustru, Charlotte Amalie Stadel, født Møller, den elektriske Installation med tilhørende Lamper til Kirken, deriblandt en Malmlysekrone, som første Gang tændtes Juleaften 1924. Den er et Originalarbejde af Kunstsmid Eiby i Odense.

Om denne Stadel og hans Forfædre er det, her skal fortælles.

Anders Pedersen Stadel

i Ringkøbing er den ældste kendte Stadel - af denne Slægt -, hvis Forfædre menes at være »indvandrede« til Ringkøbing fra Sognet Stadil i samme Amt og at have taget eller fået Navnet efter deres Hjemsted. (I-Lyden er, da vi lærer den at kende, ombyttet med E-Lyden).

Den 19. September 1721 løser *Anders Pedersen Stadel* Borgerbrev i Ringkøbing som Handelsmand; i hvilken Branche vides ikke. Hans Sønnesøn, den senere Justitsråd Friderich Hauch Stadel, giver den Oplysning i en af sine Dagbøger: »Min Faders Fader var vist Consumptionsbetjent.« A. P. Stadel har altså haft det Hverv at opkræve

den indenrigske Forbrugsskat, som var lagt på visse Varer, og som opkrævedes ved Byporten eller Bybommen, der betegnede Toldgrænsen mellem Byen og det omliggende Land. - Denne meget lidt velsete Skat, Konsumtionsskatten påhvilede de danske Købstæder i stigende Grad fra Kong Hans' Tid indtil 1851.

Anders Pedersen Stadel var tre Gange gift. (Børnene: a, b, c, d).

1. Gang med *Elled Christensdatter*, død d. 29. Novbr. 1734.

a) *Kristen Stadel*, født d. 29. April 1734, død d. 17. Septbr. samme År

2. Gang med *Mette Pedersdatter*, død d. 18. Jan. 1743.

b) *Peder Stadel*, født d. 25. Marts 1737, død d. 12. April samme År

c) *Elled Kirstine Stadel*, født d. 12. Jan. 1743, begr. 16. April samme År

3. Gang med *Karen Jensdatter Deigård*; Trolovelsen fandt Sted d. 3. Maj 1743, , Vielsen d. 20. Septbr. 1743. Fru Karen blev begravet d. 16. Juli 1751.

d) *Jens Stadel* (i Slægtshistorien I), fødtes Torsdag den 22. Juli 1745, Kl. 12 Middag; Dåben fandt Sted næstfølgende Søndag. Af Kirkebogen for Ringkøbing fremgår foruden ovenstående Oplysninger også, at hans Faddere alle var Småkårsfolk.

Man kan vist med Rette slutte deraf, at Rigdom på Gods og Guld ikke fandtes i det Hjem. Desto rigeligere har der været af Gravtuer og Sorger. Efter at have fulgt alle sine Egne med Undtagelse af sit yngste Barn til Graven døde Anders Pedersen Stadel selv 1758 og begravedes d. 5. December.

I. Jens Stadel

blev den første af den morsøske Stadelsslægt, hvis fire Led vi nu skal følge: I. *Jens Stadel (den Ældre)*, II. *Friderich Hauch Stadel*, III. *Jens Stadel (den Yngre)*, IV. *Frederik Hauch Stadel*.

Kun tretten År gammel stod *Jens Stadel* ene tilbage - uden Forældre og Søskende. - Særlige Kendere af de Unges Sjæleliv påstår, at i de tidligste Ungdomsår dannes Menneskets Karakter for hele Livet. - Om denne Jens Stadels vigtige Ungdomstid ved vi intet; men hans senere Udvikling viser, at der i disse os ukendte År dannes en ædel og retskaffen Karakter, som gav sig Udslag i en overordentlig mærkelig Løbebane.

Vi hører intet om den ensomme Dreng fra hin triste Decembers dag 1758, indtil han en Dag - ukendt ad hvilke Veje og af hvilke Årsager - dukker op i Skrivestuen på »Høiriis« Gods på Mors, som dengang ejedes og beboedes af Sekondoberstløjtnant, senere Amtmand, Friderich Hauch og med en kortere Afbrydelse var i hans Eje fra 1752 til 1778, hvorefter Hauch flytter til Thisted.

Som en af dem, der fik den største Indflydelse på Stadels Skæbne, må vi her nævne nogle få Data fra Amtmand Hauchs Liv. Han er Søn af Krigskommissær, Amtsforvalter Hauch i Ålborg - til Sohngårdsholm. Ifølge sin Fødsel og sine Forbindelser ved Hoffet er Hauch forudbestemt til en fornem militær eller diplomatisk Løbebane, men kort efter han har opnået Oberstløjtnantsrangen, bryder han af og modtager Udnævnelse til Amtmand over Hald og Stiftamtmand over Viborg Amter; i denne By slutter han sine Dage 1789.

Som Amtmand og Godsejer har Hauch haft nok at varetage og har derfor måttet lægge særlig Vægt på at finde de rette Medarbejdere; og blandt de udvalgte blev Jens Stadel.

Den unge Jens Stadel, som vi sidst har truffet tretten År gammel ved sin Faders åbne Grav, må vel sagtens have oppebiet sin Konfirmations-

tid i sin Fødeby. Men sandsynligvis har han ret hurtigt derefter grebet Vandringsstaven. - I sin Faders Toldbod, »Akciseboden« har han nok af og til hørt lidt om, hvad der foregik udenfor det snævre, hjemlige Område. - Rejselysten, de gærende Kræfter o. a. har brudt på; og hvem ved, måske har han af de Handelsmænd, der kom til Byen, hørt et og andet fra Naboamtet, Thisted Amt, og om dets agtede Amtmand, hvilket har vendt Tankerne i den Retning. - I Faderens Erhverv og Bod har han vel som eneste Barn ofte været Faderens Selskab og Ledsager og måske afluret ham lidt af hans Handelsog Regnefærdighed.

Dette sidste er kun tænkte - men måske dog nogenlunde rigtige Gisninger. Men beviseligt er det, at den unge Jens Stadel tidligt begiver sig på Vej bort fra sin Fødeby, som han aldrig mere bliver Borger af. Overleveringen fortæller, at Bagagen bestod af en lille Trækiste med jernbeslag og Ring i Låget, som den unge Mand tog på Nakken, medens han vandrede mod sit Mål, Morsøs Bakker og Dale. (Indtil vore Dage mener man at have haft den samme kiste opbevaret på »Ullerup«). Een af Jens Stadels Samtidige, den meget originale Skolelærer og Topograf, P. Henriksen i Flade Sogn på Mors nedskriver, »at Jens Stadel kom til »Høiriis« en Dag, da netop Amtmand Hauch personlig var til Stede der. Han blev indtaget i den opvakte Dreng og gav ham Arbejde på Skrivestuen, tog ham på »Amtshusets« Kontor, og satte ham senere i Stand til at købe »Sø« og »Ullerup««. Da Lærer Henriksen var personlig knyttet til den Galtrup-Geddeske Slægt, der i 1778 overtog »Høiriis« efter Hauch, kan man nok vurdere hans Oplysninger som autentiske.

Efter nogle få År på Skrivestuen på »Høiriis« forflyttes Stadel 20 År gammel til »Amtshuset« i Thisted og er Fuldmægtig på Kontoret der fra 1765-1772.

Vi har desværre så godt som ingen mundtlig Overlevering, der kan fortælle os, hvordan den unge Stadel var, men er henvist til at lade Dokumenterne tale. - Disse fortæller, som forannævnt, om en meget mærkelig Løbebane og lader formode en ikke helt almindelig Dygtighed hos den unge Mand. Den er blevet støttet af en sjælden Tillid og Velvilje fra flere Sider; i første Række af hans Principal, Amtmand Hauch, men også af Mænd som Oberst de Poulsen i Viborg, der helt eller delvis forstrakte Stadel med en Sum af 10,000 Rdlr., og de to Kammerråder Aes til »Øeland« og Laurids Thoft til »Ullerupgård«, der gik ind som Kau-

tionister for dette Lån.

Af Arkivet på »Ullerup« fremgår det, at Stadel kom i Besiddelse af sine Ejendomme; i den Rækkefølge og til de Priser, her meddeles:

1) Det Majorinde Klingenberg tilhørende Gods ved Købekontrakt d. 9. August 1771; Auktionsskøde d. 26. April 1772, af Hartkorn c. 228 Tdr.; Købesum 10,000 Rdlr., hvilket netop var det Beløb, Oberst de Poulsen havde lånt ham.

Det var et ret omfattende Strøgods, den unge Stadel begyndte sin Godsejerløbebane med. Det omfattede »Bøndergodset i Nørre-Dråbye, Bierbye Sogn, Gullerup Bye, Galtrup Bye og Sogn, ØsterJølbye Bye og Sogn, Weierslev Sogn, Wils Bye, Mollerup Bye og Sogn, Seierslev Konge-Kirke- og Qvæg- Tiende, Seierslev Sogn og Bye, Schrandrup, Hesselbjerg«. Alt beliggende på Mors.

Stor har Spændingen været, da det skulde vise sig, hvem der skulde blive Ejer af dette store Jordegods, der skulde bortsælges ved Auktion hos Proprietær Breinholt på »Tandrup«. Hammerslaget skulde falde den 7. August 1771 Kl. 10 Formiddag. Såfremt der ikke kunde opnås Enighed om Tilbudene, gaves to Dages Betænkningstid. - Disse blev også fornødne; Fru Klingebergs Committerede Hr. Jermin forkastede det største samlede Bud af Amtmand Hauch på 8,500 Rdlr.

3' Dagen faldt Hammerslaget ved Amtmandens Bud på 10,000 Rdlr. På Foden af denne mangesidede Købekontrakt står de meget interessante Tilføjelser af Amtmanden:

»Det er til min Fuldmægtig, Jens Stadel, jeg hawer indbudet alt forbemeldte Gods og Tiender, som herved til rette Wedkommendes Efterretning tilkiendegiwes.

Thisted den 9. August 1771.

F. Hauch.«

Og:

»Og welbemeldte Hr. Stadel haver med »Quittering fra Auctionens Incassator bewiist, at have betalt Kiøbesummen 10,000 Rdlr. og opfyldt Auctionens øvrige Conditioner i Eet og Alt.«

Efter Købet af det Klingebergske Gods så Jens Stadel sig øjensynligt først om efter et Hjem og en Hustru; og begge Dele fandt han meget snart derefter.

2) Kun få Dage efter sin første, store Erhvervelse, der brugtes som

Sikkerhed ved andre Køb, erhvervede Stadel Sædegården »Sioe« i Sejerslev Sogn på Mors - af Hartkorn 19 Tdr. - formedelst 2,750 Rdlr. ved Købekontrakt af 20. August 1771, Skøde af 24. April 1772.

Sælgeren var Stadels Rival ved den ovenfor omtalte Handel, Korn-grosserer og Ejendomshandler Jens Peter Woydemann af Nykøbing.

Nu var Hjemmet der, og det gjaldt da om at finde den Mage, der vilde stå med i onde som i gode Dage, og Valget lod ikke længe vente på sig - ja, var måske allerede truffet; men nu åbenbares det for alle og enhver ved Vielsesbrev, udstedt den 4. Oktober 1771 for Jens Stadel af Thisted og Jomfru Sigbret Ilum på »Nørtorp«.

Denne Gård ejedes på det Tidspunkt af Jørgen Mygind; man har nu kun Mindet tilbage om den i Landsbyen af samme Navn, der ligger i Ræhr Sogn i Thy. Jørgen Mygind var Sigbret Ilums Næstsøskendebarn og Svoger, gift med hendes Søster, Anna Marie Ilum.

Samme Dag ustedes Vielsesbrev for Jfr. Sigbrets Broder, Hans Ilum og Jfr. Anne Kirstine Rollemann af Thisted. De to Pars Bryllup fandt også Sted samtidigt, nemlig næstfølgende 29. Oktober i Ræhr Kirke, og begge Ægtepar drog derefter til Mors og bosatte sig henholdsvis på »Sø« og på »Nandrup«. Hans Ilum havde nemlig samtidig med Stadels første Handel købt »Nandrup«, Sdr. Dråby Kirketiende m. m. Kirketienden solgte han dog umiddelbart derefter - vi bruger Købekontraktens Ordlyd: » - til min kiære Svoger Jens Stadel d. 2. Sptbr. 1771«, med den til Tienden hørende Kaldsret, »jus vacandii«. Mellem de to Svogerpar havde Forholdet en hjertelig Karakter, men Glæden blev ikke langvarig. H. Ilums Hustru bar på en tiltagende Svaghed, og allerede den 19. December 1776 døde Fru Anne Kirstine på »Nandrup«. Nogen Tid forinden havde Ilum begyndt at bortsælge sit Gods, tog senere »Hammelse« i Vendsyssel i Forpagtning og døde der 1805, 56 År gammel.

Jens Stadels Hustru, Sigbret Ilum, døbt den 23. Oktober 1752, er Datter af Peder Madsen Ilum, død 1767 og Hustru C h r i stine Mygind, død 1781. Om denne Ilum-Mygind Slægt fortæller Hr. Jens Stadels og Fru Sigbrets Søn, Friderich Hauch Stadel et Sted i sine Dagbøger: »Min Morfader, Peder Madsen Ilum boede først på »Bubelgård« i Fyn, dernæst på »Villerup« i Vendsyssel og tilsidst på Hovedgården »Vang« samme Sted, hvor han døde. Min Mormoder flyttede med sin Datter,

Sigbret til »Sø«, og hun døde der; min Mormoders Fader var Præst i Asbrup Præstegård i Fyen, i hvilket Præstekald denne Myginds Familie i 300 År efter hinanden have boet. Min Morfaders Forældre var Kiøbmandsfolk i Fåborg i Fyen.«

- Så vidt Friderich Hauch Stadel. - Hans Beretning om Slægtens Indehavelse af Præsteembedet i Asperup-Roerslev Sogne på Fyn i de mange År behøver jo ikke at betvivles, selv om man ikke er i Stand til at følge Præsternes indbyrdes Slægtskabsforhold helt tilbage til Reformationen. Men Nutidens historiske Kilder bevidner denne Udtalelses Rigtighed, for så vidt som man gennem dem kan klarlægge, at flere Slægter, hvoraf Myginds var den sidste, ved Ægteskab var kædet sammen, og at disse successive havde beklædt nævnte Embede i ca. 200 År. For den øvrige Tids Vedkommende får man tro Traditionen. Men mon man tager fejl i at formode, at Fru Christine Mygind, der havde så dyb Rod i gamle, danske Præsteslægter, har tilført sin Datter og hendes Børn åndelige Værdier?

Det Hjem, J. Stadel i 1771, 26 År gammel førte sin 19årige Hustru til, var selvfølgelig ikke det nu kendte, smukke »Sø« med de hvide Mure og de kamtakkede Gavle. Det daværende lå i nordvestlig Retning for dette; en Brønd på Marken har til de senere Tider mindet om dets Beliggenhed. Der var i det gamle Hjem ingen Herlighed at spore ude eller inde. Det beskrives i Brandforsikringen af 12. August 1796 således: »Borggården af Egebindingsværk og tækket med Strå, 50 Alen lang, 11 Alen bred, 4½ Alen høj med to Fløihuse 18-10 Alen. Intet af Værelserne er gibset, paneleret eller betrukket.«

Og under disse beskedne Forhold levedes - fortælles der - et yderst nøjsomt og arbejdsomt Liv, alt imedens J. Stadel stadig øgede sine Besiddelser og sine Forpligtelser. - Følgende Køb og Data fortæller derom:

3) Sønder Dråbye Kirketiende samt en Del Jordegods i Sdr. Dråbye og Seierslev Sogne; - af Skødet citeres følgende: »Imellem os undertegnede Hans Ilum til »Nandrup« som Sælger og Jens Stadel, Fuldmægtig hos Hr. Conference Råd Hauch i Thisted som Kiøbere er sluttet og indgået følgende Handel -.« Købekontrakt d. 2. Septbr. 1771; Skøde d. 7. Marts 1772; ialt 96 Tdr. Hartkorn; Købesum 3,000 Rdlr.

4) »Søe« Weyr Mølle med det påboende Sted, »Søe« Mølle-Huus af Mølleren, Chr. Christensen Stad. Købekontrakt d. 14. Oktober 1771;

Skøde d. 10. Maj 1772; Købesum 880 Rdlr.

En Del mindre Køb afsluttes fremdeles, og Magelæg gøres.

Ved Kgl. Bevilling af 25. Marts 1772 indrømmes Stadel adelige Rettigheder for »Sø« mod at betale 2 Rdlr. pr. Td. Hartkorn = 42 Rdlr. 2 Sk. for stedse, hvilket for Godsejeren betød: Skattelettelse, Tiende- og Militærfrihed, Ret til Skiftejurisdiktion på Godset, Jagt på Fællig o. s. v.

Ved Skøde af 24. August 1785 mageskifter Stadel sin Kaldsret ved Præsteledighed ved »Sdr.-Dråbye Kirke« med Kongen mod samme Ret ved »Seierslev, Eierslev og Jordsbye Kirker«.

Den næste større, ydre Begivenhed er Købet af:

5) »Ullerup« og »Overgård« af Jens Peter Woydemann. Det omfatter »Ullerup« Hovedgård, Hartkorn 32 Tdr., Scharum Vandmølle, Jordsbye Sogns Kirke-, Korn- og Qvæg-Tiende, Hartkorn 12 Tdr. - Bøndergods, Hartkorn 173 Tdr. Købekontrakt d. 14. Maj 1785; Skøde 17. Juni 1786 »betalt med accorderede Købesum 18,500 Rdlr.«.

Stadel flyttede nu med sin Familie til »Ullerup«.

6) »Scharregård« i Seierslev Sogn af Frants Wogelius Steenstrup til »Nandrup«. Skøde d. 13. Juni 1795; Hartkorn 16 Tdr.; Købesum 320 Rdlr.

7) Bierbye Sogns Konge- og Korn-Tiende, dets Kirke-, Korn- og Qvæg-Tiende, Bøndergods i Bierbye; Hartkorn 56 Tdr. Skøde d. 13. Juni. 1799; Købesum 13,950 Rdlr.

Hermed er nævnt de betydeligste Jordkøb, Stadel afsluttede.

1799 har han altså samlet sig 632 Tdr. Hartkorn til en Pris af 49,400 Rdlr., foruden en Del mindre Erhvervelser, som ikke er nævnt her. Sene- re forøges dette vel noget, - til ca. 700 Tdr. Hartkorn, men vi kan dog ved Århundredskiftet anse ham for at have nået sit Kulminationspunkt, hvad Jordkøb angår.

Efter så grundigt at have beskæftiget os med den ydre Ramme om Jens Stadels Liv vender vi os nu til Manden selv, og vi spørger i al Ærbødighed og Sandhedskærlighed: »Hvordan var du, du Slægtens første og største Jorddrot? Ejede du kun Jord og jordisk Eje, eller besad dit Liv andre og højere Værdier? Ved hvilke Midler nåede du frem til din økonomiske Magtstilling? Hvordan var din Indstilling overfor Tidens Problemer, og hvordan løste du de af dem, der kom dig på nært Hold?«

Desværre har vi fra J. Stadels Hånd næsten intet direkte, der kan lede

os til Besvarelse af vore Spørgsmål; og vi må derfor ty til den indirekte Metode: at aflæse Svarene gennem de forskellige Glimt, der møder os fra J. Stadels Berøringspunkter med andre Mennesker og fra hans Position til de forskellige Forhold, i hvilke han kom til at stå. Bedst og vægtigst at lytte til er dog den uskrevne Tale mellem Linjerne i de gamle, støvede Dokumenter. Og af disse Glimt vokser der en Skikkelse frem, som afvinder os dyb Agtelse og Sympati.

For at få det rette Billede af Manden må vi også tage et kort Overblik over den Tid, han levede i, dens indenog udenrigspolitik ske, dens sociale og økonomiske Tilstande og Forhold; og vi vil på denne Baggrund få sikker Løsning på Spørgsmål, der ellers vilde være os ganske ufattelige.

Vi vil i væsentlig Grad undersøge Forholdene i Slutningen af forrige Århundrede, da det er i denne Tid, Jens Stadels Livsline lægges.

På Danmarks Kongetrone sad under Jens Stadels Ungdoms- og i så godt som hele hans Manddomstid den syge Kong Christian d. 7. Statsstyreisen lå derfor i andres Hænder; under Stadels Indtrædelse i Godsejerstanden i Struenses. - Det blev under det Guldbergske og under Kronprins Frederiks Styre, Stadel kom til at leve den mest afgørende Del af sit Liv og gøre sin Manddomsgerning.

Udenrigspolitisk nød Danmark indtil 1801-07 i det væsentlige Fred. Vel var der Svenskekrigen 1788, men den var kortvarig og førtes udenfor Landets Grænser. - Med største Snille og Årvågenhed navigerede vor daværende, højtfortjente Udenrigsminister, A. P. Bernstorff Statsskibet igennem den af Stormagternes Krige oprørte Sø; dette lykkedes ham også under de europæiske Revolutionskrige, der tog deres Begyndelse i 1789. Dette var en højst vanskelig Opgave, der ofte kunde synes sit Bristepunkt nær. - Men den lykkedes. - Og med fuld Ret kunde Bernstorff modtage den Medalje, der, slået til hans Ære og overrakt ham fra hans Medborgere, bar den skønne Indskrift: - »Uden Misvisning«.

I disse truende Omgivelser nød Danmark altså Landefred. Endvidere blev sidste Halvdel af det 18. Århundrede, den såkaldte Oplysningstid, en Blomstringstid for det danske Folk. - Vel faldt der i stigende Grad hen mod Slutningen af Århundredet Slagskygger ind over Landet, særlig i Form af et usikkert Pengevæsen, hvilke varslede om den Trængselstid, der snart skulde bryde løs.

Men endnu - -

Handelen, der var som Pulsslaget i det danske Samfund, trivedes, og ved den Guldstrøm, den bragte ind i Landet, blomstrede dette. Men denne Lykke var - ligesom Opgangstiden efter Verdenskrigen - baseret på andres Ulykke og derfor ret kortvarig og begravede tilsidst sig selv under sine egne Ruiner. Da den nordamerikanske Frihedskrig og den deraf følgende engelsk-franske Krig sluttedes i 1783, krakkede det for Handelen.

Men Staten vidste Råd, - den tog til Seddelpressen, og på Basis af de tilstedeværende Varelagre sattes den i Arbejde i stedse stigende Tempo. I Begyndelsen af næste Århundrede kunde der med sørgelig Ironi siges, »at Seddeltrykkeriet var Landets mest beskæftigede Fabrik«.

På dette usunde Grundlag kunde Prisniveauet kunstigt holdes oppe, ja endogså bringes til at stige. Handelsverdenen var i Virkeligheden ruineret. - Men trods det levedes der dog i visse Kredse højt i Danmark. Eksemplet dertil gaves fra oven nedefter, nemlig fra Hoffet. Ingen Minister, selv ikke den stærkeste og mest velmenende, kunde dæmpe dets økonomiske Krav til Landet. Efter først at være rigeligt beskattet til Hofholdet under de foregående Konger evnede Landet dog i 70-80'erne at yde ca. 600,000 Rdlr. om Året til Hoffet. Men Grunden for denne Ydeevne var vel i mindre Grad Velstand hos Folket, end dets dybe Pietet over for og Vedhængen ved det danske Kongehus. Som Eksempel på Folkets Hengivenhed kan nævnes, at der i det egentlige Danmark, som dengang kun talte ca. 1 Mill. Mennesker, i den efterfølgende Nedgangstid frivilligt kunde indsamles 850,000 Rdlr. - nu = ca. 10 Mill. Kr. - til Kongefamilien i Anledning af Christiansborg Slots Brand den 26. Februar 1794. Beløbet skulde anvendes til Slottets Genopførelse.

Et levende Bevis på den Hengivenhed for Kongens Person, der - trods alt - levede i danske Hjerter.

På Bunden af den Heksekedel, det danske Samfund mod Slutningen af Seculum 18 var at ligne ved, levede den danske Bonde. -

Stort set kan man på dette Tidspunkt dele Landbostanden i to Hovedgrupper: Godsejere og Gårdmænd contra Indsiddere, Husmænd og Daglejere, der sammen med deres Familier i 1787 talte henholdsvis små 400,000 mod små 150,000. Til den sidstnævnte Gruppe hørte de såkaldte »Ugedags- eller Trælbønder«, hvilket Navn kun passede alt for

sandt til den sørgelige Tilstand, den levede i, selv om det aldrig blev så slemt for Bonden på Mors som på de »rigtige« Herregårdsegne, hvorfra Ludvig Holberg har hentet sine Beskrivelser. - Desværre var der en stadig tiltagende Strøm, der bevægede sig oppefra og nedefter og forøgede Husmændenes Tal.

Men enten Bonden havde en Gård »i Fæste« under Herregården eller tilhørte Husmændenes Orden, var hans Kår trange. Ved »Indfæstningen« betaltes en Sum, og som årlig Fæsteafgift en »Landgilde«, der, efter som Tiderne gik, blev skønmæssigt fastsat af Ejeren og tilmed ikke var bindende: den kunde forandres og Bonden opsiges, hvis han da ikke hørte til de meget få heldigere stillede Arvefæstere. Usikkerheden gjorde sin sløvende og nedbrydende Virkning. Dertil var det hæmmende for Bonden med Gårdens sammenknebne Beliggenhed i Småbyer og Markernes Fællesdrift under de lidet effektive Metoder, som nu var århundredgamle.

Og var nu Bonden trods alt dette kommet nogenlunde i Gang, kunde det alt være spildt i Tilfælde af hans Død. Herremanden havde nemlig Ret til Skiftejurisdiktion på sit Gods og måtte lade Bondens Bo forvalte ved sin Foged, hvilket ofte blev groveligt misbrugt.

Værst tyngede dog Pligtarbejdet, »Hoveriet«, som dels var en Del af Fæsteafgiften, dels var Bondens Eksistensmiddel, og for Indsidderen det eneste; ofte tog det alle Ugens Dage. Oprindelig var Hoveriet fastsat. Men efterhånden gik også det over til at blive afhængigt af Godsejerens Skøn, idet det kunde forandres ved hver ny Fæsteperiode.

Som man ser og ved, - og kun kort har kunnet dvæle ved her - var Bonden bastet og bundet på alle Led og var blevet det i stigende Grad, alt efter som Adelsvældet fremefter - fra Reformationstiden - tog til. Men den sidste og tungeste Lænke, fælles for så godt som alle Danmarks Bønder også for dem, der boede på den af Jens Stadel senere erhvervede Jord, smededes dem i 1733.

- Det var »Stavnsbåndet«. I sin Kulminationsperiode bandt denne Lov Bonden til hans Fødestavn fra det 4. til det 40. År. Men det var også den sidste Dråbe i Bondens Lidelsesbæger og den, som fik det til at flyde over.

Så umenneskeligt var »Stavnsbåndet«, at Bonden derved retsligt kom til at »tilhøre« sin Herremand. (Herremand afledes, som bekendt,

ikke af at være Herre, men af at have en Herre - altså af, at Kongen var Adelsmandens eller den borgerlige Godsejers Herre). Bonden blev »mandtalt«, når Godset gik over på andre Hænder, og skulde det vise sig, at der var færre til Stede end opgivet (Rømning var en meget benyttet Udvej), »da bliver Sælgeren ej pligtig derfor at gjøre nogen Erstatning, men det bliver Kiøberens Skade«. - Endvidere: »Skulde mere Mandskab befindes at tilhøre Godset, end det, som på den i Auctionen overleverede Specification findes anført, da skal det tilhøre de Steder, hvorpå det haver fyldt fire - efter den derom udgangne Forordning fastsatte År.«

- Således lyder det i Paragraf 3 i det Skøde, som Jens Stadel underskriver på det Klingenbergeske Gods 1771.

I Bondestandens værste Tid kom Jens Stadel til Gård og Gods, og det var i Hundredevis af Bønder, der kom ind under hans Varetægt og »Eje« på forannævnte Vis.

- Men det bar mod Dagdry.

Fra 1771 og i de nærmest følgende År udstedes der vigtige Love om Hoveriets Udførelse og Fastlæggelse, om Gårdenes Udskiftning af Fællesskabet, om Bondens Retsstilling, om Arvefæste, om Husmændenes Arbejdsydelse o. s. v. 1786 nedsættes den »Store Landbokommission« og den 17. Juni 1788 gives Loven om »Stavnsbåndet«s Ophævelse.

Den sidstnævnte Lov var den største sociale Reform, Danmark endnu havde set; man har kaldt den »Den danske Enevældes Størværk«. Og man kan vel ikke agte de ædle og forudseende Godsejere for højt, der som Foregangsmænd i deres Stand sammen med den Bønderne venligtsindede Kronprins, den senere Kong Frederik d. 6., brød Åget for deres trælbundne Undergivne. Uforglemmeligt er Mindet derom ristet i den skønne Obelisk på Københavns Vesterbro, - »Frihedsstøtten« - rejst ved frivillige Bidrag fra hele den danske Bondestand.

I Jens Stadels Virketid - fra 1771 til 1820 - ser vi herhjemme, indrammet af den faretruende ydrepolitiske Situation, sociale og nationale Begivenheder som: Gullaschtid, Inflation, Krise, ja endogså Statsbankerot successive oprulle sig; for ikke at tale om Krisen 1801 og Tabet af vor Flåde 1807. - Immervæk oplevedes der noget i de Dage!

Det altoverskyggende for Danmarks Vedkommende var dog de store Landboreformer, der frigjorde stærke, bundne Kræfter, selv om Frigø-

relsen først skete lidt efter lidt. Bonden var vel, alt i alt, hårdt knuget og bøjet - men knækket var han ikke, og endnu var der en kvalitativt betydelig Rest tilbage, der aldrig havde smagt Ågets Bitterhed. Modvilligt og mistænksomt vikler Bonden sig ret langsomt ud af Båndene, men Naturen går over Optugtelsen og kommer efterhånden til at illustrere den Sandhed, som i det 17. Århundrede Rådmand og Topograf Arent Berntsen siger om den Del af den danske Bondestand, som vi her har med at gøre: »Jyderne er et stærkt, omhyggeligt, flittigt Folk, som intet til Formuens Formerelse undlade.« Og man behøver ikke at kende meget til den væsentligste og betydeligste Del af den danske Befolkning, den danske Landbostand, for villigt og gerne at indrømme, at disse og mange andre herlige Egenskaber i rigt Mål findes hos denne Stand.

Reformerne begunstiges af den Prisstigning, der var på Landbrugsprodukterne, begrundet på den ringe Mængde, de fandtes i; og Værekapheden øgedes endmere ved, at 1770 og 1771 var svære Misvækstår. Disse Varepriser i Forbindelse med den lave Jordværdi var også i en meget betydelig Grad til Fordel for Jens Stadel. Kun få havde Mod til at give sig i Kast med de udpinte Gårde, som Miseren, der lige så vel havde ramt Herremænd som Bønder, havde efterladt sig.

Jens Stadel var en af de få, der turde. - Følgende Priser vil være Eksempler på Datidens Konjunkturer og give et lille Begreb om, hvordan Situationen tegnede sig for Stadel, da hans formående Venner forårsagede hans Indtrædelse i Godsejerstanden ved det foran nævnte Køb af det »Klingenbergske Gods« o. m. a.

Nuværende Rigsarkivar Lindvald skriver i »Det danske Folks Historie«, at i Tiåret 1751-60 kostede 1 Td. Rug ca. 7,14 Kr. - Magister Hans Jensen i samme Værk: i Tiåret 1760-70 ca. 9,00 Kr., - Rigsarkivaren atter: i Tiåret 1781-90 ca. 9,75 Kr. - Under Revolutionsog Napoleonskrigene steg Priserne til ca. det dobbelte, f. Eks. Rug til 16,85 Kr. pr. Td.

Disse Eksempler skal suppleres med enkelte henhørende til andre Kategorier fra Stadels egne Regnskabsbøger:

Af Studepriser: »1794, April 16. Peder Have i Tøving afkøbt mig 5 Par Stude for 174 Rdlr.« - »1796, May 23. Hr. Bregendahl på »Øeland« afkøbt mig 19 å 21 Stude på »Ullerup« for 48 Rdlr. Parret og 2 Ducater overalt, desuden 10 Rdlr., om Studene bliver ti] Fornøjelse og Tiden ey slår sig.« - »1806, May 21. Hr. Christen Geede på »Glomstrup« afkøbt

mig 2 Par Stude 85 Rdlr. Parret leveret ved »Pinen« Middags Tiid 23 May.« - »1812. Juli 16. Hr. Jørgen Bril på »Quelstrup« afkiøbt mig mine 2de Stude fra sidste Vinter for 520 Rdlr. leveres frit over Sallingsund ved Bartholomæi Tiid eller 8 Dage derefter.«

Af Uldpriser: »1793, Oktober 12. Hr. Thomas Bisgård, Eierslev bekommet 16 Lispund 6 Pund Uld. Prisen er 2 Mark 4 Sk. Pundet.« - »1811, Juli 4. Christen Bovbjerg, Tøving afkiøbt mig mit Uld for 1 Rdlr. 7 Sk. Pundet leveres i hans Hus, men modtages Vægten på »Ullerup«.

Af Smørpriser: »1800, Aug. 7. Til Ur. Quistgård i Nykiøbing: 2 Fjerding Smør å 20 Rdlr.« - »1810, Juni 30. Hr. Byfoged Brøndlund i Thisted: 1 Fjerding Smør å 30 Rdlr.«

Af Priser på et Par andre Varesorter: »1793, November 23. Hr. Quistgård modtaget 18 Stk. plukkede Gæs å 20 Mark.« - »1794, Februar 7. Hr. Regimentskvartermester Tøttrup, »Dueholm« for 1 Td. Kalk 5 Mark.«

Kvægpriserne var - efter vore Begreber - ikke generende høje, men alligevel høje nok til dermed at underbygge den Studedrift, der dengang fandt Sted på »Ullerup« og fortsattes lige til vor Efterkrigstid.

Opgangstiden - også for alle andre Erhverv - vedblev til 1807. Skatterne kunde derfor uden synderligt Besvær bæres af det større Landbrug og daledede endogså betydeligt i Tiden omkring 1800.

Dette bødecle noget på den betydelige Merudgift, det i første Omgang var for Godsejeren at benytte fastlønnet Arbejdskraft i Stedet for de hoveriydende Bønder, og som kun forholdsvis langsomt udlignedes ved Merindtægten, Jorden gav ved den forbedrede Driftsform. At der ikke var Tale om Arbejdsløn efter vor Tids Skala, ved vi på Forhånd. Et Par Eksempler fra Jens Stadels Journal skal bekræfte det: »1810 Jan. 15. Jens Rasmussen Steenhugger for Grundsteen at hugge skal have 2 Sk. pr. Alen. Til 12. May hugget 48 Al. til 2. Juli 119 Al.« (Der var Brug nok for Grundsten, da alle Udbygningerne på »Ullerup« nedbrændte i 1809). »1812. Jan. 10. Poul Poulsen, Alsted fæstet ham til Avlskarl og kommer han til første Michels Dag for 150 Rdlr. årlig og å parte Betaling for at bruge sin egen Høelee. Foruden hans Løn gives ham en Doceur og et Får fodres og græsses for ham.«

For Jyllands og Fyns Vedkommende skred Reformen frem i et Tempo, der kan karakteriseres ved, at der indtil 1788 svaredes Hoveri af

200,000 Tdr. Hartkorn, men kun af 80,000 Tdr. i 1807. Selv om Herremandsvældet og den dermed følgende Undertrykkelse af Bondestanden har slået dyb Rod på Mors - i det syttende Århundrede skal der have været 30 Hovedgårde på Øen - kan man dog vist med Rette antage, at Afløsningen er skredet normalt fremad.

1781 tages der for Alvor fat på Udskiftningen, Gårdene flyttes ud i Markerne bort fra deres snævre Sammenhobning omkring Landsbyens Gadekær. I 1805 var ca. 20 pCt. af dem opført ude på de respektive Marker.

1800 gennemførtes endelig det sidste af den store Reform ved Loven af 1788 om Stavnsbåndets Løsning. Og Bonden var en fri Borger i sit eget Land.

Disse Træk i Tidens Ansigt giver os den Situation, vi har måttet efterforske for at finde en Basis for den Stadske Karriere.

Vi ser, den giver en Chance for den, som kunde og vilde gribe til.

Og Stadel greb til. -

Ved at følge Jens Stadel i Starten slår det os, hvilken mærkelig Harmoni, der var mellem Personen og Chancerne: *Guds* Godhed direkte, men også indirekte gennem de Mennesker, der blev hans betydeligste Hjælper. - Dette viser sig særligt i de Momenter i Stadels Liv, der kan kaldes: »de lykkelige Øjeblikke«. - -

»Et lykkeligt Øjeblik« var det, da han som ung Vandringsmand kom til »Høiriis«, just da hans vordende Velynder, Amtmand Hauch var til Stede, kunde tage sit Skøn over ham og derudfra indlede de Velgerninger imod ham, der blev af så stor Betydning i Stadels Liv.

Endvidere! »et lykkeligt Øjeblik« var det, Stadel begyndte sin Godsejerløbebane i. Ikke alene var der passende Jorder, men også den nødvendige Kapital at få. Og Konjunkturerne stod med.

Alle disse Årsager bidrog til, at Jens Stadel ikke alene kunde erhverve, men også vedblive at besidde sine Ejendomme gennem de Nedgangstider, som Krigen med England 1807 indledede. Man mærker ikke i de arkivale Kilder, vi er henvist til, at de har rokket Slægtens økonomiske Stilling.

Vi står nu ved Løsningen af den Gåde, som har været Hovedmotivet for denne Granskning af Stadel den Ældres Liv, og som på Grund af den kun sparsomme Tilstedeværelse af personalhistorisk Materiale har

krævet en desto klarere Udpensling af hans Samtid.

Og Spørgsmålet: »Ved hvilke Midler nåede du frem til din økonomiske Magtstilling?« - er ikke noget Spørgsmål mere.

Midlerne.

Jens Stadels Midler har i og for sig aldrig behøvet at være et Spørgsmål, - for hvordan .skulde der kunne skabes en så ædel og retlinet Slægt som den Stadelske uden gennem ædle Forfædre- og hvordan skulde en Formue kunne bringe så megen Velsignelse ud over sin Samtid, og kunne holdes oppe på samme gode Plan i så mange Generationer uden at være samlet ved retmæssige Midler?

Men da Viden - særlig hvor det drejer sig om en fjernere Fortid - er at foretrække for personlige, om end nok så sandsynlige Antagelser, er her gjort et Forsøg på at fremlægge Facta og at opbygge den Stadelske Slægtshistorie på disse. Man tage da denne Udredning af den første Stadels Niveau og Data som Pointen i dette Skrift. I det følgende skal kun gives et kort Rids af Jens Stadels og hans tre Efterkommeres Liv, idet Fremtiden er lagt i Plan ved det allerede sagte, og da Begivenhederne udover den Førstes i Slægten ikke har frembudt særlige Overraskelser.

Personen,

Jens Stadel prøver vi at udforske gennem de efterfølgende Træk og Personalialia, som Tidens Tand nu har levnet os dem. - Vi vil derigennem så godt Stoffet tillader det, få Svar på de i det foranstående stillede Spørgsmål:

»Hvordan var du, du Slægtens første og største Jorddrot Ejede du kun Jord og jordisk Eje, eller besad dit Liv andre og højere Værdier?

Hvordan var din Indstilling overfor Tidens Spørgsmål, og hvordan løste du dem, der kom dig på nært Hold?«

1772 bygger han sig en lukket Kirkestol i det nordvestlige Hjørne af Sejerslev Kirke, hvis Sognebarn og Kirkeejer han er. Den er rummelig, kan huse ca. 6 Personer og er hævet nogle Trin over »Skibets« Gulv.

Ved Restaureringen af denne Kirke i Sommeren 1933 skriver Sognepræst, Pastor P. Tobiassen s. St. i »Morsø Folkeblad« Dagen før Genåbningen, den 27. August: »Den gamle Herskabsstol står nu med de smukke gamle Farver og Barokornamenter. I et af Felterne fremkom ved

Afdækningsarbejdet Bogstaverne: S. I., og de har kunnet opklare, hvornår Stolen oprindeligt er malet. Uden Tvivl har den første Godsejer Stadel, hvis Hustru hed Sigbret Ilum - S. L., - da han i 1772 fik Skøde på »Sø« Hovedgård, ladet Herskabsstolen opsætte og male, så den på Forsiden, hvor der oprindeligt var tre Fyldinger - nu kun to - til venstre bar hans Hustrus Navnebogstaver, til højre på den Fylding, der nu er borte, hans: J. S. og i Midten en flyvende Fugl på en Søjle, formodentlig Godsejerens Bomærke. Den er en Seværdighed.«

Så kom den Tid, da Stadel, efter at være kommet til Ro på Mors, måtte til at deltage i de mere almene Opgaver.

Den 9. September 1780 udnævntes han til Landvæsenskommissær i Dueholm Amt, hvilket Hverv han røgter, til han den 14. December 1808 får sin Afskedsbegæring derfra bevilliget og ved samme Lejlighed udnævnes til virkelig Kammerråd. Den 7. November 1810 indvælges han i Tiendekommissionen, men udtræder allerede den 7. December 1814 »på Grund af Alder og Svagelighed«.

Det var en betydelig og vanskelig Opgave, der blev pålagt den danske Landbostand ved Loven af 1781 om Gårdenes Udskiftning af Fællesskabet, og den krævede megen Uselviskhed hos alle de pågældende Parter, desuden fra Kommissærernes Side vidt Udsyn og stærk Retfærdighedssans. At Udskiftningen forløb så godt og så hurtigt, som den i det Hele og Store gjorde, tjener vort Folk til megen Ære. De Pligter, der til dette Formål pålagdes Jens Stadel, får man bedst et Indtryk af ved at gennemlæse den Instruktion, der blev ham, som alle andre Landvæsenskommissærer, tilstillet ved deres Beskikkelse, og som vi skal gengive nogle Punkter af i det følgende:

»Ved Kgl. allernådigste Forordning af 1776« - bestemmes - »Måden, hvorledes Fællesskabets Ophævelse og de dermed forekommende Tvistigheder til sammes endelige Afgiørelse skal forholdes; tilligemed gør de, de i hvert Amt beskikkede Land Wæsens Commissariers Handlinger og Eragtninger større og betydeligere end forhen, da de alleene skulle befordre Fælledsskabets Ophævelse med Wiidere til Lands Wæsenets Forbedring henhørende, ved mindelige Meditationer: Så, på det alle Ting kan skee i en tilborlig Orden Land Wæsens Commissairen wiide, hvad formeligen af dennem forlanges, måtte efterfølgende tiene dem som en Instruks.

§ 1. Ligesom det er Hans Majt^s aller naadigste Willie, at det stædliche Fælledsskab så widt muligt overalt og jo for jo heller til Landets og Indwaanernes Bedste skal ophæves, så må Land-Wæsens Commissarierne i Almindelighed ansee det for een af deres helligste Pligter med alle Bewiisligheder, på bedste og lemfældigste Maade at søge at bidrage alt, hvad der staaer i deres Magt, til at befordre et saa vigtigt Oyemed, og i den Henseende med alt, hvad der angaaer Fælledsskabets Ophævelse altid lade sig finde willige og redebonne til at understøtte deres Forlangende, som attraae at faae deres Jorder udskiftede, og efter Muelighed paasee, at alting uden Twistigheder og Widtløftighed bliver afgjort.«

Kan en eller anden »Lods-Eyer« imidlertid ikke »i Mindelighed foreenes med Wedkommende«, indanker han sin Sag for Amtmanden. Denne indvarsler Landvæsenskommissionen og Lodsejeren til at møde for sig på Åstedet, hvor Kommissæren »efter nøyeste Overlæg - til fælleds Nytte, uden nogens Fornærmelse Udskiftningen kan iværksætte«.

Opnås ikke Enighed gentager foranstående Procedure sig atter, denne Gang med Tilslutning af den Landinspektør, som har kortlagt og opmålt Udskiftningen. »Han skal for Forsamlingen overlægge, om hans lagte Plan kan være tienlig og med Nytte iværksættes, eller hvad derved til Fordel for samtlige Wedkommende, eller til at forkomme Fornærmelse for enkelte Lods-Eyere kunde være at forandre.«

Nu afsættes på Kort og på Mark den endelig herved vedtagne Plan. Men muligvis er Lodsejeren endnu ikke tilfreds; - atter Indankning for Amtmanden, atter Åstedsmøde med alle de interesserede Parter, hvor Landinspektøren »på det noyeste forklarer« - og Landvæsenskommissærerne »efter yderste Muelighed søger at få Parterne i Mindelighed foreenede.« - »Men ifald ingen Foreening er at erholde have de endelig efter de locale Omstændigheders Undersogning og det noyeste Owerlæg at afgive deres Eragtning, uden Gunst, Had eller andre egennyttige Hensigter, men med den reeneste Upartiskhed, således som de i så betydelig og fælleds Ejendomme angående Sag med en god og frelst Samvittighed for Gud, Hans Majestæt Kongen, Fædrelandet og deres Medborgere kan forsvare.« Skulde Parterne endnu »med Amtmanden eller med sig selv indbyrdes være af uliige Meninger, bliver alle Eragtinger til Kamme-

rets Descision at indsende«. -

Det kunde nok i al Slags Vind og Vejr være nogle mindre behagelige Øjeblikke at tilbringe ude på den åbne Mark, især hvis det ikke gik af i Forståelse med Udskiftningen, men Strid opstod, der måske længe kunde bølge frem og tilbage. - Man hører også enkelte Gange om, at den i »vore« Sager implicerede Amtmand, Hr. Barthold (Bertel) Hauch, Friderich Hauchs Eftermand måtte give op - dels af Helbredshensyn, dels fordi det var Færgemændene umuligt at sætte over det stride Vilsund, når det var i Oprør; - endogså flere Dage i Træk kunde Stormen afbryde Forbindelsen mellem Mors og Thy, da Robådene, som på den Tid besørgede Trafikken over det smalle Sund, ikke kunde forcere den stærke Strøm. Men Tempoet, hvori Udskiftningen foregik, beviser, at Sagen i de fleste Tilfælde fik et fredeligt Forløb. - Som et smukt Bevis på dette står Udskiftningen af Tøving By, hvor Stadel også havde sine Interesser at varetage. - Den foretoges i 1800 og 1801 under Ledelse af den i Morsøs Udskiftningshistorie meget kendte, dygtige Landinspektør Torm; og Sagen går fredeligt og let igennem.

Desværre gik det ved Sejerslev Bys Udskiftning til på en ganske anden Måde. Alle Rettens Instanser blev gennemløbet, ja, endogså Indankning for Kongen af den ene af de interesserede Parter. Da man her får en ganske usminket »Pro Memoria« fra Jens Stadel's Hånd, og for Resten deri et af de meget få sammenhængende Skrifter, han har efterladt sig, går vi her lidt nærmere ind på Sagen.

Stridens Æble var: »Poul Schierbecks til Præstegaardens Fornærmelse byggede Hus i Seierslev nordre Mark«, som Sognepræsten, Pastor Westenholz forlanger at få nedrevet og bortflyttet, da det efter hans Mening var Præstegården til Skade ved dets Beliggenhed. - Præsten gør et langt Indlæg med voldsomme Udfald mod nogle af sine Sognebørn især mod Jens Stadel. - Men slutter dog dette med følgende: »Jeg frabeder mig ald Wrede og Fiendskab især ald hemmelig Had, fordi jeg her uden at stamme haver sagt endeel nødvendige Sandheder, og forlanger dette mit Skrift offentlig oplæst.«

Alle de legale Møder bliver der indvarslet til; men Præsten møder ikke; sender derimod Skrivelse på Skrivelse, endogså til sidst Ansøgning til Kongen om at få sin formentlige Ret overfor dette, Poul Schierbecks Hus. Efter en lang »Pro Memoria« af Landinspektør Torm falder Stadel

ind med en »Ydmygst Pro Memoria« til den »Høyrespective Commission«, som vi her skal gengive de mest aktuelle og drastiske Partier af.

D. 6. Nvbr. 1793. »- Jeg agter ey at spille Tiid eller opholde den høyrespective Commission med at detaliere Hans (Sognepræstens) Klager og Planer, men da jeg som største Lodsejer i Seierslev er kommet under hans Behøvling, kan jeg ikke aldeles tie stille til hvad Han i Flæng uden Grund og Sandhed fremfører. Mine korte Anmærkninger og Oplysninger er følgende:

»Hr. Westenholz skriver, at Poul Schierbeck har kjøbt hans Jord af største Lods-Eyer under den Betingelse: »at Jorderne skulle ham samlede tillægges i Seierslev nordre Mark.« Dette er en grov og nedrig Usandhed - aldrig har jeg lovet P. Schierbeck det samlet ved Udskiftningen. Sådant stod ey i min Magt, og slige underfundige Handlinger med Poul Schierbeck har kun Sted i Præstens galne Indbildning. Denne Sag påtales af Ham (Præsten) som om Hans og Efterkommeres heele Wel-færd beroede på dette Huses Bortflyttelse. Ved Hr. Westenholz' fortagne Plan vil han have Præstegårdens Ager-, Æng- og Kiær-Jord i eet Stykke -. På en Deel af Landet vil Han plante Skov og i Søen vil Han skabe Skudtørv . Forend Præsten fremlagde denne Hans Plan i Commissionen, siger Han mig i brave Mænds Paahør, at jeg ey maatte modsætte mig samme, da Han havde Mines Wel til Hensigt, i Betragtning af den Andeel, jeg har i Seierslev Præstevalg ved forefaldene Vacance. - Jeg svarede Ham, at jeg ønskede Præstegården og ethvert andet Sted måtte ved Udskiftningen vederfares Ret, og ingenlunde attraaede jeg at bygge Min og Mines Wel på andres Fornærmelse .«

Denne rørige Dag slutter med, at alle Lodsejerne - undtagen Præsten - erklærer sig »fornøiede« med Planen, og Landinspektøren arbejder energisk Vinteren igennem med Kortlægning af Veje og Ejendomme. Endnu en Protest fra Præsten, og den 2. Maj 1794 kommer der en Skrivelse fra Amtmanden til Hr. Stadel på 5 Punkter, beordrende: » Hvilke Poster Lodseier i Seierslev, Hr. Proprietaire Stadel behagelig have at passe udi alle Deelee bliver efterkommet. ligesom Hr. Stadel og paalægges at iagttage det fornodne til, at de derudi bestemte Mulcter strax bliver inddrevne hos dem, som dertil giøre sig fortiente, ved at overtræde foranstaaende Bestemmelser -«

Der var imidlertid eet Punkt i denne Erklæring, som bragte Sagen til

en hastig Afslutning; Præsten og en hel Del andre Beboere skulde grave deres Tørv i »Dybhaven, og da der næppe var Sandsynlighed for, at Behovet kunne dækkes derfra, svarer Præsten Amtmanden: » Saasom jeg tænker nu, at det måske vil være upassendes og ikkuns anleedige Udskiftningens unyttige Henstand, uden alligevel at naae, hvad jeg derved haabede, så frafalder jeg den derved, i Håb at finde udi denne Resolution Deres Velbaarenheds Approbation, at altså for min Deel Udskiftningen kan bringes til Ende, hvilken Dag det skal være. Betræffendes det mig af Deres Velbårenhed anviste Sted, hvor jeg skal grave Skudtørv, da tvivler jeg om, der kan faas samme, beder altså med vederbørligst Ærbødighed, at mig maatte være tilladt at grave så mange, som jeg behøver udi Præstegaardens Skifter udi nørre Kiæret, eller andetsteds.

Med sømmelig Respect og Hengivenhed, ærbødigst, Westenholz.
Seierslev Præstegaard d. 8. Mai 1794.«

Ved Mødet næstfølgende 30. Maj føres til Protokols:

»Største Lods Eyer, Hr. Stadel til »Ullerup« tilkiendegav i Anledning af den i Dag fra Præsten, Hr. Westenholz fremkomne »Pro Memoria«: at have tilbudet bemeldte Hr. Westenholz for nogle Dage siden, at om Han ved den skeede Bestemmelse af Tørvegravningen dette Aar, skulde mangle saa stort et Quantum Tørv, som Han behøvede, maatte Han bierge af Hr. Stadels Eyendomme 10 Læs Skudtørv uden Vederlag, paa det Han ikke skulde klage sig brøsthølden.«

»Land-Wæsens Comissionen afgiver nu Eragtning over den omdisputerede Deelings Plan -«, og det sidste, det afgørende Ord er sagt i denne Strid.

Trods alle hvasse Ord, ser vi, at Kampen for begge Parters Vedkommende er sluttet uden »ald Wrede og Fiendskab, især ald hemmelig Had,« idet Jens Stadel umiddelbart derefter får Lejlighed til foruden forannævnte at yde Præstefamilien betydelige Vennetjenester.

Pastor Westenholz dør nemlig kort efter, den 19. Decbr., samme År, og det fremgår af Jens Stadels Journal, at han har forstrakt de Efterlevende, Hr. Thomas Westenholz og Madame Westenholz med ikke ganske ringe Beløb i den for dem tunge og vanskelige Tid, der påfulgte. Det kunde endogså synes, som om Hr. Stadel har været Medexekutor i Præstens Bo, idet han modtager Beløb på »Stærvboets Vegne«. I 1796 afsluttes dette Regnskab i Journalen med følgende Ord: »For al Hr. We-

stenholz' Sager er aflagt Rigtighed, og derfor har jeg hans (Hr. Th. Westenholz') Quitting.«

Flere andre Dødsboer er Jens Stadel Exekutor i. Af disse skal nævnes et - også i 1796 - Hr. Forvalter Thornums på Godset »Kjølbygård« i Thy, hvilket Gods Hr. Thornum beboede og bestyrede for Slægten Berregård til »Borreby«. Det var et stort Bo og gav Stadel en meget betydelig Indtægt, især da han som Ven af Testator, der var barnløs, fik en Del Panter, Thornum havde i hans Ejendomme, slettet ved dennes testamenteriske Bestemmelser.

1804 - i Sommeren - forvalter han Boet efter Hr. Breinholt til »Hindsels«. En mindreårig Søn, Peter bliver sat i Skolepension hos Stadels Svigersøn, Kandidat Petersen på »Møllehave«. For Opholdet betales fra Januar 1805 hvert Kvartal 50 Rdlr. indtil i 1811; da »- i Anledning af de høje Priser på alle Ting, Petersen tilstået betalt 125 Rdlr. Kvartalet«.

1796 ser man i »LULerup« Hoverijournal et Eksempel på Fastsættelse af Hoveri, som de pågældende 13 Hoveribønder ønsker afløst. Men Stadel kan ikke inklade sig derpå, da »han ikke kan påtage sig mere Arbejde end det, hvortil han allerede var pligtig efter Godsets nærværende Indretning, siden Tjenestefolk er så vanskelige at få og så kostbare at holde.« - Hele Hoveriet bliver »foretaget til Bestemmelse« og efter Landinspektørens Beregninger vedtages næste Dag »en Foreening«, hvorved Hoveripligten for Fremtiden fastlægges.

I Folkemunde har man endnu følgende lille Anekdote om Jens Stadel: Da han engang en sildig Aftentime færdedes på sin Mark, fandt han der en Skare, i Færd med at bjerge Lyngskjoldet, - som på den Tid havde en betydelig Værdi. Hurtigt tog en Del af Tyvene Flugten, da de anede Godsejerens Nærværelse; Stadel påbød de tilbageblevne at bringe Lyngen hjem til Laden på »Sø«; og tilsidst var der kun een tilbage - en blind Mand, som ikke kunde vinde med; til ham gik Stadel hen og sagde omtrent så: »Stakkels blinde Mand, at du ikke har bedre Venner og ikke bedre Forstand! Gå nu hjem og tag den Lyng med, du har bjerget!«.

Ægteskabet med Sigbret Ilum har uden Tvivl været harmonisk. Fru Sigbret har jo de første 15 År af deres Samliv haft til Huse på det gamle, lave »Sø« og der vel mangan Gang med Spænding afventet, hvad Manden nu monne have oplevet og vel kunde have at fortælle, når han kom hjem fra Livet derude i den brogede, omskiftelige Verden. - Efterslægten

har givet hende det Skudsmål, at hun var »en ualmindelig dygtig og hus- holderisk Kvinde«. Det har man et utvetydigt Bevis for Rigtigheden af i det Gældsbevis til Hustruen, Jens Stadel har efterladt sig. Det gengives i Faksimile og lyder således:

Min Lidske Konnig Lybret Hver Jæmte laust
 mig = 400 Rthl, som sin med magen Lidd og
 Wundtlibaliggde Jæmte laust og Jæmte laust
 af Jæmte til en Raadiggde Wundt laust
 Læug dit Lide Jæmte laust laust
 Jæmte laust Wundt, om sin Wundt mig,
 Liddig med Jæmte laust af Jæmte Wundt
 laust, Jæmte laust Jæmte laust
 af laust, og Jæmte laust Wundt
 Jæmte laust Jæmte laust Wundt
 laust. - Ullang den 10te July 1801.

J. Stadel

Nogle År har Fru Sigbret haft den Glæde at have sin Moder, Christinne Mygind, »Sal. Peder Ilums« hos sig; hun dør imidlertid den 1. Marts 1781, 71 År gammel, og oplevede således ikke at flytte med sine Børn til det mere herskabelige »Ullerup« i 1785. - Efter det gamle Billede af Christen Qvistgårds »Ullerup«, bygget 1755, at dømme, ser det ud til, at

Ullerup, bygget 1755, Tilbygningen 1853.

Hovedbygningen dog også her var lav og lang, besværlig for en Husmoder at gennemtrave. Den var opført af Bindingsværk i Tavlmur; over Indgangsdøren sås et Relief i Træ, forestillende to Drager med sammensnoede Haler på blå Bund. I dette Hjem kom Fru Sigbret som Slægtens Stammoder til at indtage en betydningsfuld Plads, indtil sin Død den 11. Januar 1831. Hun overlevede sin Mand i 11 År og sin Svigerdatter, Fru Mette-Marie Stadel, Friderich Hauch Stadels Hustru i 8 År og blev derved Opdragerinde for deres Børn.

I Jens Stadels og Fru Sigbrets Ægteskab fødtes 5 Børn (A-E), alle på »Sø«.

I, A) Andreas Stadel, født d. 10. Oktober 1772. Han blev d. 3. Juli

1802 udnævnt til Premierløjtnant ved det nylig oprettede »Nordre jyd-
ske Landeværns Regiment« og får sin Afsked d. 23. Januar 1808, ved
Regimentets Ophævelse. Samtidig har han haft sin Fødegård i Forpagt-
ning fra sit Bryllup i 1805 med Karen Toft, født d. 18. April 1785, Dat-
ter af Kancelliråd Nicolai Toft til »Ullerupgård« i Thy. (Om Fru Karens
Slægt se: II, Friderich Hauch Stadel). Andreas Stadel afløste Kaptajn
Møldrup som Forpagter på »Sø«. I Jens Stadel's Regnskaber sporer man
Møldrup tilbage til 1788, så der er megen Sandsynlighed for, at han har
været den eneste Forpagter, Stadel har haft på »Sø«, før Sønnerne kom
til. Løjtnant Stadel's Ægteskab var barnløst. Han dør allerede d. 3. Juni
1812. Hans Enke gifter sig d. 30. Juni 1813 med - den senere Provst -
Peder Michelsen Schinnerup. Han var i sin tidligere Præstetid Sogne-
præst i Thy i Ræhr-Hansted og Vigsø, blev derfra forflyttet til Blegind
og Hørning i Århus Stift og dør d. 2. September 1859 i Århus. Fru Ka-
ren dør d. 5. Marts 1836 i Blegind.

Forholdet mellem Familierne Stadel og Schinnerup vedblev at være
meget hjerteligt, vel for en Del begrundet i det dobbelte Svogerskab,
idet Fru Karens yngre Søster, Mette-Marie var gift med Andreas Stadel's
yngre Broder, Friderich Hauch.

I, B) C h r i s t i n e S t a d e l, født d. 15. Oktober 1774, viedes d.
11. April 1794 til Familiens Huslærer, cand. phil. E r i k D i t h m a r
P e t e r s e n, født i Gellerup Præstegård i Oktober 1762.. Jens Stadel
byggede dem i umiddelbar Nærhed af »Sø« på en af Hovedgårdens
Marker - »Møllehave« - Gården af samme Navn. Der fødtes 4 levende
og 1 dødfødt Barn. Den hyppige Omgang mellem Familierne tyder på et
godt indbyrdes Forhold; og det har nok også været en værdifuld Hjælp
at have »Papa« så nær. Gården var jo lille, Jorderne endnu ikke i Kultur
og Kandidat Petersen til at begynde med ikke Mand af Faget. Han sæl-
ger d. 26. Januar 1835 »Møllehave« til Svogeren, Friderich Hauch
Stadel og flytter derefter til »Hingegård« på Silkeborgegnen; der dør
Hustruen allerede d. 13. Oktober det følgende År, og Petersen selv sam-
mesteds d. 2. Februar 1851. Om deres Børn har Arkivet desværre så
godt som ingen Oplysninger at give. Den ældste Datter, Christine Peter-
sen blev gift med Sognepræst Andreas Frederik Bech til Alsted-Bjergby
på Mors. Men kun ganske kort varede Ægteskabet, da Præsten hurtigt
afgik ved Døden. Enken giftede sig atter med sin Mands Broder, der var

Urtekræmmer i København, fortæller Friderich Hauch Stadel.

I, C) K a r e n S t a d e l, født d. 6. December 1775, viedes d. 13. Maj 1803 til den bekendte Landmand og Legatstifter N i s N i s s e n til »Spøttrup« i Salling, døbt d. 3. Marts 1771, Søn af Peder Nissen og Hustru Bodil Hillerup i Hillerup ved Ribe. Man hører kun lidt om denne Datter i Dagbøgerne; dels kan den - i Betragtning af Datidens Samfærdselsmidler - forholdsvis store Afstand have spillet nogen Rolle, dels blev Forholdet til Nissen, der med sine mange gode Egenskaber forbandt en meget stejl Karakter, meget køligt. På sit Dødsleje sender Jens Stadel Bud efter Nissen, der endelig kommer, men så sent, at »den Gamle er for mådelig til at kunne tale med Nissen« - og ikke så underligt, da han dør samme Dags Aften. Og det, uagtet man naturligvis havde gjort, hvad man kunde for at hjælpe. Dr. Nyholm var f. Eks. blevet hentet og havde ordineret Datidens Universalmiddel: »Krydderpose, fyldt med Kanel og Hyldeblomster - og den Side, som vendte mod det syge Lem, skulde gnides med Kamfer.«

Fru Karen Nissen døde barnløs på »Spøttrup« d. 10. Maj 1824.

N. Nissen indgik atter Ægteskab d. 12. Maj 1825 med Anna; Dorthea Hagensen, Datter af Frands Hagensen til »Votborg« på Mors, og efter Nissens Død d. 29. Juli 1848 gifter Enken sig med Overretsprokurator Andreas Møller i Viborg.

I D) J ø r g e n S t a d e l, født d. 13. August 1777, døde d. 17. April 1788 som Discipel i Viborg Latinskole og begravedes på Galtrup Kirkegård.

I, E) F r i d e r i c h H a u c h S t a d e l (i Slægtshistorien II), født d. 12. August 1783, er i Dåben kaldt »Fridric Stadel«, men antog selv Navnet »Friderich Hauch« i taknemmelig Erindring om sin Faders Velgører, Amtmand Hauch; vi vil derfor her benytte Navnet Friderich Hauch Stadel, der blev den gængse Betegnelse for ham. Han blev den af Jens Stadels Sønner, der kom til at føre Slægten videre på Mors; og vi kommer derfor senere tilbage til ham.

Vi har nu fulgt Jens Stadel på hans eventyrlige Færd gennem Livet - fra Fattigdommen og Forældreløsheden i Ringkøbing til Anseelsen og Velstanden på Mors, hvor han dør på »Ullerup« d. 17. Marts 1820.

Vi har eftersporet, at han ved *Guds* Nåde og ved Sømmenspil af gode Kræfter og Chancer - på ærlig Vis - vandt Vejen frem.

Han havde ikke behøvet - og ikke ønsket - ufine Midler.

Og udfra de Træk af hans Personlighed, vi har opbevaret, finder vi, at han har holdt Kursen ærligt og støt Livet ud og har praktiseret sin egen Udtalelse fra hin »store Sejerslev-Strid«, at han ikke ønsker at bygge sit Qg sines Vel »på andres Fornærmelse«. I denne Strid ser vi ham som den myndige Mand, der kan rense sig for Beskyldninger - og skal det være - i ikke særlig blide Vendinger. Men som også i samme Åndedræt kan række Modparten en hjælpende Hånd, hvis det tiltrænges.

Vi kan skønne, at Jens Stadel har holdt sig fri af den Umættelighed, som Rigdommen har besværet mangan en »Lykkens Yndling« med. Han har åbenbart forstået at skatte også, andre Værdier, end de, der rummes i Jord og Penge, skønt han har haft rigeligt af disse, og sikkert også har følt Glæden ved at fremskaffe og ved at eje dem. Han har ikke ønsket, at hans Sønner skulde gå den samme vanskelige og farlige Vej, han selv gik, men bestemt dem for andre Leveveje. Dengang »satte« man jo Børnene ind på de forskellige Livsbaner - eller forsøgte i alt Fald derpå -. Af Jens Stadel's Valg af Livskald for sine Børn, kan man forstå, han har haft både nationale og åndelige Interesser.

Som ovenfor anført blev den første Søn Officer og Landmand. Den anden nåede kun til Latinskolen. Og den tredje blev også »sat tik Bogen; man mener med det for Øje engang at skulle beklæde Præsteembedet i sit Hjemsovn, Sejerslev, hvortil Stadel havde Kaldsret. (Til denne Bestemmelse hentydes der i en Sang sunget ved Slægtens 160-Årsfest på »Ullerup« d. 31. Oktober 1931 i disse Linjer om Jens Stadel den Ældre: »- - kærest var dog for dig Kirkens Favn!«)

I dyb Ærbødighed kan vi da bøje os for Jens Stadel's Minde, for hans Klogskab, hans Dygtighed, hans Højsind, og allermest for hans uplettede Navn.

Og vi vil til Slut lade hans nærmeste Efterslægt få Ordet i den lille Sang, som blev forfattet i Anledning af Slægtens Hundredårsfest på »Sø« 1872, - så vidt vides - af Løjtnant, Godsejer C. Mansa til »Sø«, gift med Jens Stadel's Sønnedatterdatter, Karen Sonnesen, og som lyder således:

1772--- 24. Maj - - - 1872.

»Og det var i Året syvti og to,
I År vel et hundred Somre siden,
Da kom her en Mand og fæstede Bo,
Skjøndt Boden var både ussel og liden.

Han eiede ikke Meget, en Kofte eller to,
Med Blæk på Ærmet og tomme Lommer,
Men hans Villie var god og stærk hans Tro
På den Gud fra Hvem al Velsignelse kommer.

Den gamle Gård var både skjæv og vind,
På dens Tag havde Tiden bidt sin Fure,
Og Stormen løb Tagfat både ud og ind
Gjennem revnede, klinede Mure.

Ja, klinet var Væggen og Gulvet var Leer,
Og på Roser han ei kom at sanke,

Men på Sligt ej heller Nøisomhed seer,
Der er Andet, der fæster den Flittiges Tanke.

Her sad han og virked fast halvhundred År
Med sin fromme og trofaste Mage,
Og Storken kom tidt til den gamle Gård
Hvor med Lykke sad Fred under Tage.

Han virked rastløs med Troskab og Flid
Og ikke ene for egen Lykke;
Retsindig og ærlig i al sin Id,
Forstod han og Andres at bygge.

Og bar han end ikke Hjelm og Skjold,
Han eied dog Hjertets sande Adel,
En Dannemand var han gjæv og bold
Den gamle, brave Jens Stadel.

II. Friderich Hauch Stadel

(se I, E) er altså yngste Barn af Hr. Jens og Fru Sigbret Stadel, det femte og sidste i en Søskeneflok, der spænder over en Aldersforskel af 11 År, deraf de seks År mellem den næstyoungste, Jørgen og Efternøleren Friderich Hauch.

Sigbret Stadel 1810-1881

Da Broderen, Jørgen døde, - kun 11 År gammel og tilmed udenfor Hjemmet - er Friderichs Særstilling som »Barnet« i Hjemmet blevet endnu mere udpræget. Men Jørgens uventede Død har ikke afholdt Forældrene fra at sende deres lille Øjsten Friderich hjemmefra i en lige så ung Alder; efter at være blevet undervist i Hjemmet af sin vordende Svoger, cand. phil. Petersen, optages han i Kathedralskolen i Ålborg. Man valgte altså ikke atter Viborg Latinskole som ved Jørgens Anbringelse. Måske har det virket medbestemmende, at en jævnaldrende ung Mand fra Mors, en Søn af Provst Moreli, skulde til Ålborg Skole; måske har det virket dragende, at det var der, Haucherne havde taget deres første Uddannelse, også Friderich Hauchs store Navne, Amtmanden over Mors og Thy.

Af Vækst har Friderich Hauch været middelhøj og spinkel, af Temperament og Væsen livlig; og denne Type bevarede han lige, til den sidste Tids Sygdom og Alder bøjede ham. Han havde et godt Hovede og tog med stud. theol. N. P. Frost - den senere Stiftsprovst i Ribe - som Mentor sin Studentereksamen ved Universitetet d. 26. April 1800 med laudabilis præ ceteris. - Frost skriver d. 28. April til den spændt ventende Fader: »Jeg burde vel have ladet Dem hans Character vide bestemt, men da han ei kommer oppe før om 8 Dage med Stilen, så troede jeg ei, Deres faderlige ømme Hierte burde vente på Underretning om Deres elskværdige, gode og såre flittige Søns Held til sin Examen. Usigelig Glæde har det været mig at bibringe denne kiære Yngling med de skønne Talenter, det åbne Hoved, de Kundskaber og Indsigter, hvorved han ved videre fornuftig Veiledning, vil vorde en nyttig Borger, en elsket, øm og kiærlig Søn og et ædelt, godt, moralskt Menneske.«

Nu oprandt da for Friderich Hauch den for ham - som for alle andre Studenter - højt eftertragtede og forventningsmættede Stund, da han frigjort for Skolens Disciplin kunde dykke ned i det frie Studiums evigt brusende Elv. - Der er ingen Grund til at antage, at han ikke med Liv og Sjæl har deltaget i Studenterlivets muntre Kammeratskab og lystige Færd, men heller ikke til at mene, at han skulde have spildt Tiden på lutter Diskussioner og Lystighed eller andre af Studentertidens mindre »valutastærke« Foreteelser. Der var nok i så Fald blevet sagt Stop hjemfra i Tide. Heller ikke, at han skulde have forsømt at få et kulturelt Udbytte af Tiden. Tværtimod. Derom vidner den Kultur og Viden, som alle Dage kom til at præge ham, og som han ønskede at bevare og øge.

At han tager filologisk Eksamen d. 16. Oktober 1800 med laud. og filosofisk d. 10. Oktober 1801 med haud. illaud. kan ses af Universitetsbibliothekets Arkiv; men da dette er mangelfuldt for de pågældende År, kan man ikke overbevise sig om, hvilke Forelæsninger han har fulgt. Men Overleveringerne, som ikke behøver at søge sine Kilder så langt tilbage, da han jo selv har stået i Forbindelse med vor Tids Mennesker, beretter, at han har studeret både Medicin og Theologi. - Det sidste vist efter Faderens Bestemmelse for engang at kunne blive Sognepræst til Sejerslev, Ejerslev og J.ordsby, derhjemme.

Af Friderich Hauch Stadels Sønsøn af samme Navn og af flere andre har vi hørt fortælle om hans Deltagelse i Forsvaret af København under Engelskmændenes Angreb i Augustdagene 1807. Og der er vist ingen Tvivl mulig om Rigtigheden deraf; desværre har man ikke kunnet supplere disse Oplysninger begrundet på, at det arkivale Materiale fra den Tid er meget mangelfuldt, og har derfor heller ikke kunnet få opklaret på hvilken Del af Volden, han var placeret.

Imidlertid fejrer han d. 10. Maj 1850 - Årsdagen for sin Immatrikulering ved LUniversitetet - sit 50-Års Studenterjubilæum på »Ullerup« og holder ved denne Lejlighed sin Tale på Latin. Nogle Dage derefter tages han skriftligt for Festen og for en »latinsk Sermon«, som han har indleveret til en af Festdeltagerne, i følgende Vendinger: »Det er i Sandhed beundringsværdigt, at Deres Velbårenhed kan skrive så corect Latin, - det beviser, at De for Alvor har været hjemme i det latinske Sprog. Det er vistnok Få, ja meget Få, som i Deres Alder vilde kunne gøre Dem det efter!«

Friderich Hauch Stadel har altså fortsat sine Studier i København - i ca. 7 År - vender derefter hjem til »Moderlandet« og sætter Bo som Ejer af »Hestehauge« i Rødding Sogn i Salling, som han har erhvervet ved Købekontrakt af d. 14. Maj 1808, forstrakt med Midler dertil af Faderen.

Forøvrigt blev den økonomiske Start også begunstiget ved hans Ægteskab med den yngste Datter fra »Ullerupgård« i Sennels Sogn i Thy, **M e t t e M a r i e** Toft, Søster til Andreas Stadel Hustru, begge Døtre af Kancelliråd Nikolai Toft, død 1803, og hans Hustru Barbara Agnethe Brorson, død 1792, Sønnedatter af den bekendte Præst til St. Nikolai Kirke i København, Nicolai Brorson, død 1757.

- Fra denne Gren stammer Brorson-Navnet i den Stadselske Slægt.

- Ved Kongebrev af d. 2. Januar 1809 »copuleredes« det unge Par på »Ullerup« og drog til »Hestehauge«; de nærmest følgende År skænkedes dem fem friske, sunde Børn (II, AÆ):

II, A) **S i g b r i t h** Stadel, født d. 26. Januar 1810.

II, B) **A g n e t h e** Brorson Stadel, . født d. 11. April 1811.

II, C) **J e n s** Stadel, født d. 12. Maj 1812, død allerede samme År, d. 31. Juli, idet han druknede i den dybt liggende Dam, midt i Haven, som endnu den Dag i Dag findes der.

Efter denne Ulykke lakker det hurtigt mod Opbrud for de unge Ægtefolk, Løjtnant Andreas Stadel dør nemlig - som nævnt - 1812, hvilket foranlediger, at F. H. Stadel sælger »Hestehauge«, overtager Forpagtningen af »Sø« efter sin Broder og bosætter sig der med sin Familie d. 4. Maj 1813.

Her forøges Familien med endnu to Medlemmer:

II, D) **J e n s** Stadel (i Slægtshistorien III), født d. 25. Maj 1814. (Vi følger her den af Faderen i Almanakken fra Fødselsåret og andetsteds opgivne Dato for Fødselen, ikke den i Kirkebogen angivne, d. 11. Maj).

II, E) **C h r i s t i n e** Caroline Stadel, født d. 23. September 1815.

(Børnenes Livsskæbner vender vi senere tilbage til).

På »Sø« henlevede Ægteparret den længste Tid af deres ca. fjorten Års Samliv. Efter Faderens, Jens Stadel Død i 1820 får Friderich Hauch Stadel begge Gårdene i Eje - »Ullerup« ved Skøde af d. 9. Maj samme År, og Familien flytter nu hertil, - »Sø« ved Købekontrakt af d. 29. Au-

gust 1825.

Man forstår af F. H. Stadels spredte Optegnelser i hans Journaler fra 1820 og de følgende 3 År, at hans Hustru har været syg fra Begyndelsen af 1823 - ja, tilsyneladende skrøbelig de foregående År med. Der hentes vekselvis »Md. Schop«, Dr. Cappel og Frue, Christen Murmester til at årelade, atter Læge og »Md. Schop« o. s. v. I Begyndelsen af 1823 har Tilstanden forværret sig, men der kan dog i Vinteren 23 af og til tages en oplivende Kanetur med Børnene og gås på Jagt. Men en Senvinterdag, d. 14. Marts 1823 indhenter Døden Fru Mette-Marie, kun 35 År gammel, - og hun må forlade sin Mand, sin seksårige Jens og sine tre Småpiger. - Af Fru M-M. Stadel har vi ingen Karaktertræk opbevaret, da det kun er yderst sparsomt med skriftlige Optegnelser fra »HestehaugeTiden« til i Midten af Trediverne. Vi må desværre derfor så hurtigt forlade hendes Person.

Efter Faderens Død må F. H. Stadel nu til at forsøge sig som Slægtens Overhoved og egentlige Arvtager. Det var en mangeartet og svær Opgave, men den løstes med en af Efterslægten højt anerkendt Dygtighed. Trods de store materielle Problemer, der fulgte med, blev der dog også Tid for ham til at pleje sine kulturelle Interesser og til at samle sine Åndsfrænder om sig og til at være en god og særdeles hjælpsom og trofast Ven. Der blev Tid til at få gjort en betydelig Indsats i Samfundslivet som virksomt Medlem af flere Kommissioner, til at være Foregangsmand på Landbrugets Område, - F. H. Stadel blev Æresmedlem af det nystiftede »Morsø landoeconomiske Selskab«, den senere »Morsø Landboforening«. Der blev Tid til at værne, hygge og bygge sit Hjem, til at anlægge den store Park, og først og fremmest Tid til at være en yderst kærlig og omsorgsfuld Fader og Bedstefader, hvis Børn og Børnebørn var ham meget nære og kære, - og til også for de fjernerestående at være en god Slægtning.

Sine største og bedste Kræfter viede han dog sin Hovedopgave, den i hvilken det også er lykkedes ham at sætte dybe og varige Spor, nemlig at være en retfærdig og god Herre for de Hundreder af Mennesker, der direkte og indirekte kom til at stå i Afhængighedsforhold til ham.

Til denne Opgave var F. H. Stadel i mere end een Betydning »født«.

Vel var han ikke imponerende af Skikkelse, men han var velbegavet, livlig af Væsen, godt disponeret for den »Allestedsnærværelse«, som

hans omfattende Landbrug og hans mange Hverv kunde gøre det ønskeligt at besidde lidt af. Hans Sind var iltert, men han vandt en betydelig Magt over det. Og hans Optræden var præget af den yderste Anstand, endogså overfor de Nærmeste; sine Døtre aflagde han f. Eks. aldrig Visit i deres Dagligstuer uden først at have forhørt, »om det passede Damerne«. Sine Gæster hilste han sædvanligvis på ved et hævet Glas, hvis Indhold han dog ikke smagte. Af Princip rørte han, Livet igennem, ikke Vin, heller ikke Tobak.

Som Tidsånden bød, var Kløften mellem ham og hans Underordnede dyb, og den befæstedes yderligere ved hans fornemme Væsen. Havde man forbrudt sig overfor Husbond, gavnede det imidlertid bedst at bekende til Bunds, som da Rideknægten f. Eks. tabte den Posttaske med Indhold, han var sendt til Nykøbing efter; eller da Ida Marie Madsdatter slog Jydepotterne i Stykker. Når blot alt var bekendt, var alt tilgivet.

Og man har stærkere Beviser på stor Overbærenhed fra haris Side. Trods alt godt, der kan siges til Ros for det daværende patriarkaiske Forhold - Husbond og Tyende imellem - var der dog også følelige Mangler deri - og vel på begge Sider. Een af Skavankerne var, at man ikke tog sig det særlig nær med Spørgsmålet mit eller dit, og det gik ofte stor slemt ud over »vor Fars« Gods; især betragtedes Næringsmidlerne af mange som Fælleseje. Det skete da også engang, da hans Datter, Fru Sigbrith Sonnesen nogle Dage før Jul kom ned i Kælderen for at foretage den store Uddeling af Kød og andet, som hørte sig til fra sådant et Hjem ved Juletid, at alt allerede var afhentet - man kunde spare sig den videre Ulejlighed -.

Selvfølgelig forsvandt også jævnlige noget af Ladens og Kornmagasinernes Forråd, men værst blev det dog, da en Ladefoged stillede sig i Spidsen for et Komplot, og Kornet kørtes bort i Læssevis om Natten. Længe havde man vidst, at der gik Svind i Beholdningerne, men med megen Langmodighed ventede F. H. Stadel stadig på, at Langfingrene skulde gå i sig selv, men da Sagen efterhånden havde taget et sådant Format, måtte der gribes ind. Og at det ikke var for tidligt, bevises ved, at den samlede Straf, Landsoverretten idømte de 27 implicerede, beløb sig til ialt 28 Års Tugthus plus en Del mildere Straffe på Vand og Brød - eller Bøder.

Besindig var F. H. Stadel i Årenes Løb blevet; det viste sig f. Eks. i

hans Måde at inspicere Folkene på. Sandsynligvis var det Bevidstheden om hans egen medfødte Ilterhed, der afholdt ham fra at gøre det i deres Nærværelse; men kom Tærskerne f. Eks. ned og fandt to Knipper Strå lagt over Kryds på en af deres Bunker, vidste de, at Husbond havde været der, og at Vedkommende ikke havde tærsket sit Korn rent.

At han besad en udpræget Retsindighed i Karakteren lige fra Ungdomstiden, giver hans Faders Økonomijournaler Beviser på, idet han nemlig med den største Nøjagtighed altid tilbagebetalte sine Lån hos denne, en Dyd, som ikke alle hansigestillede øvede. Og Retsindighed kunde nok behøves i den omfattende Opgave, der nu lå for, Bortsalg af Fæstejorden til Bonden og Hoveriets Afskaffelse. Den ændrede Arbejdskraft og den Merudgift, det betød for Godsejeren, skulde udlignes ved den Merindtægt, de ændrede Arbejdsmetoder gav. De store Arealer blev i de første Stadel'ers Tid for en stor Del udnyttet til Fårehold. I Oktober 1834 skrives der: »Fåreflokken 760 Stk., vadskede ved Skarum Vig, klippede af 60 Klippere.« Ulden fyldte fire Vogne, da den skulde køres bort. Få År i Forvejen, 1831 skal der have været ca. 900 Stk.; men de blev så godt som alle dræbte en Stormnat, da Fårestalden blæste omkuld og kvalte dem.

Opgangstiden, som Trediverne blev for Landbruget i Almindelighed, forplantede sig også til F. H. Stadels Egn. For ham selv personlig var Tiden fra 1828 til 1836 en økonomisk vanskelig Tid. Betydelige Restancer er der År for År i de offentlige Udgifter, men omsider bliver Krisen overstået, og han går - særlig efter Krigen - i Gang med Bortsalg af Fæstegodset i større Stil. I 1845 var »Ullerup« 228 Tdr. Hartkorn; i 1852 var det blevet bragt ned til 175 Tdr.

Trods personlige Vanskeligheder har F. H. Stadel ikke ladet sig forlede til Uretfærdighed eller Ubillighed overfor sine Underordnede; han skildres af sin Samtid som en i sjælden Grad human og god Arbejdsherre, hjælpsom overfor alle Trængende og hjælpsom - måske for meget - overfor sine Venner, som han ved Kautionsforpligtelser skal have tabt en stor Del af sin Formue på. - Man kan - selv med et vist Forbehold overfor Tidens Lyrik - dog nok antage følgende Karakteristik af ham mod Slutningen af hans Virketid som nogenlunde træffende, givet af en vis »B« i et Nummer af Thisted Amtsavis for 1856, lydende således:

Hvor Armod skjuler sig bag Hyttens Tag, Når fuld af Kummer Hjertet bæver, Hvor Sorgen boer, hvor Hjertets tunge Slag Men Bøn til Gud om Hjælp sig hæver: Der er Din Plads - som Himlens Engel lig, Der Armes sunkne Håb Du atter vækker, På ædle Handlinger Dit Liv er rig, Den Lidende Du Trøstens Bæger rækker. Thi blev Du agtet høit iblandt Dannemænd, Så mange Minder tale til Din Ære, Og selv når Magt og Vælde svinde hen, Vil Stadels Navn dog her velsignet være.

At F. H. Stadel har søgt at leve op til dette Ideal bestyrkes man i at tro ved at se Forordet i hans »Lånebog« for 1841-44, hvor han skriver således:

»»Giv Den, der beder Dig, og vend Dig ikke fra Den, som vil låne af Dig« - Disse Frelserens Ord bør Hver den erindre, som Den Algode har givet Evne til at gjøre Godt imod Andre, vel ihukommende, at Alt, hvad vi have i denne Verden er kun betroet Gods, som vi skulle anvende til Gavn og Glæde ligesåvel for vore Medmennesker, som for os selv.«

Hans ydre Virksomhed formede sig efter følgende Data: Han er Tiendekommissær for Mors nogle År indtil d. 23. September

1837, da han får sin Afsked bevilget og Kammerrådstitlen; og Landvæsenkommissær i Thisted Amt, tager sin Afsked d. 6. Juni 1846 og får Justitsrådstitlen.

Han er Medlem af den Kommission til Sandflugtens Bekæmpelse i de jydsk Amter, der nedsættes efter Kgl. Cirkulære af 14. Febr.

1838. Sammen med en sagkyndig Mand er han og Overførster, Kammerjunker Jessen fra Randers Rentekammerets Tilsynsførende med Beplantningen af Sandflugtstrækningerne og Driften af disse og andre Plantninger, der tilhørte Byerne eller Amtet. Der ligger i F. H. Stadels Efterladenskaber en Liste på de 10 pågældende Amters og Byers Plantager, strækkende sig fra Nord til Syd i »Hovedlandet«. - Man havde ikke vor Tids veludviklede Samfærdselsmidler at lade sig betjene af; det gik fra Sted til Sted med Heste-kraft. Og hvad værre var, Postgangen var så lidt udviklet på dette Tidspunkt, at det kunde støde på store Vanskeligheder at få truffet skriftlig Aftale om et Møde. Kammerjunker Jessen, som rigtignok også selv begiver sig på

Rejse, skriver således til Stadel fra Randers d. 8. April 1838 et tætskrevet 3 Siders Brev - i Kvart-format - indeholdende 10 forskellige Eventualiteter, blandt hvilke Stadel måtte vælge den bedste for at skaffe Kammerjunkeren sit Brev i Hænde angående en Inspektionsrejse, de skulde foretage sammen, udgående fra Thisted.

1842 oprettes Thisted Amtsråd, og F. H. Stadel bliver Medlem af det fra dets første Begyndelse. Endvidere Skolepatron for Nr. Herred på Mors, og den Opgave synes - efter de efterladte Skole-regnskaber at dømme - at have strakt sig over en meget lang Periode af hans Liv; allerede 1820 er han i Gang dermed. Mange forskellige Småhverv kunde også falde af til ham, f. Eks. som Censor i Privatskoler, som Leder af et Læseselskab o. s. v.

Sine sidste År tilegnede han i særlig Grad Hjemmet og sine Unge. Hans egen Bedrift saneredes som allerede meddelt efterhånden, især hjalp Prisstigningerne efter Krigen 48-50, og lhan gen-vandt atter det tabte.

F. H. Stadel var som sagt interesseret Landmand. Den store Fåreflok blev formindsket til Fordel for Hornkvæg. - Han bygger en Del, f. Eks. i 1834 6 Gulve Lade, vistnok Midterpartiet af den nuværende »lange Lade« - på ca. 180 Alen -, som lhans Fader lod opføre den østlige og vestlige Del af. 1852 bygger han en lille Gård på det Fald, der hed »Poulsholm«, efter hvilket Gården får sit Navn, og i 1854 atter en Udvidelse af denne. I 1853 bygges en Midterfløj på Hovedbygningen, hvor han selv tager Bolig; desuden en Del større og mindre Byggeforetagender, som nu ikke kan stedfæstes. (Den her nævnte Fløj på Hovedbygningen er den, som dominerer Forgrunden på Billedet af »Quistgårds Ullerup«).

Stor Interesse viede han Haven, som han var den oprindelige Skaber af. Lige efter Faderens Død planter han i April »12 Frugttræer fra Ålborg og 12 Stk., som jeg selv havde opelsket af Kærnerne«. Fra 1821 til 35 ved man Tal på 2,400 Skovtræer - foruden talløse Pile- og Elletræer - 100 Frugttræer, Aprikoser og Vinranker

op ad Stuehuset. Og År efter År går »Chr. Rytter« og planter dels Frugt- dels andre Træer. Det er jo kun sporadiske Oplysninger om Havens Tilblivelse, vi ejer, og kun en ringe Del af de Træer, der måtte til til den snart 10 Tdr. Land store Have, vi ved Tal på. Men at det allerede dengang var et yndet Opholds- og Arbejdssted for dens Ejer, skønnes f. Eks. af den morsomme, lille Notits: »1841, April 23. Pløjede selv i Haven.« - At Haven snart fik Navne og Minder antyder Benævnelserne: »Jens Stadel's Gang«, »Sigbrith's Have« o. s. v. Og mangfoldige Gange har Gæsternes og Børnebørnenes glade Stemmer givet Genlyd i den.

Der levedes et alsidigt Liv på Datidens »Ullerup«. Der var mange Tråde, der bandt F. H. Stadel til den nærmere og fjernere Omverden. Udmærket Rytter, som han var til højt op i Årene, færdedes han meget til Hest. Ivrig Jæger og Fisker var han også og gjorde megen Brug af de vidtgående Rettigheder, hvad både Fiskeri og Jagt angik, som i de Dage hørte til Gården. Om en stilfærdig Fisketur hedder det i Dagbogen for 1821, Jan. 12, følgende: »Hjemme hele Dagen, blot nede at se til Ålekisten, fangede en Gedde.« Og efter mange små, korte Jagthistorier står der f. Eks. for 1841, Juli, 26: »På Jagt efter Vildænder i »Hundsø«, hvorved var tilstede: Rummelhoff, Holstein, Nordborg, Steenberg, Fabricius, Lyng, Haugård, Steenstrup, Landskabsmaler Rademacher og Li-Henskjold, J. Stadel og jeg.«

Venneskaren var stor og spændte over vidt forskellige Personer og Anskuelser. Til den nærmeste Kreds må vistnok regnes Byfoged og Herredsskriver, Justitsråd Rummelhoff i Nykøbing, der rigtignok, til sørgelig Ihukommelse, var en af de mest glødende Modstandere af de Vakte, da Grundtvigianismens levendegørende Bølge satte Morsøs Folkesjæl i Bevægelse omkring Midten og sidste Halvdel af forrige Århundrede. Hr. Rummelhoffs diametrale Modsætning, Pastor Roed i Galtrup, som stod de Vakte bi, er en af de stedse hyppigere Gæster hos Justitsråd Stadel; selv lod Stadel sig aldrig indrullere blandt Forfølgerne, men tog heller ikke posi-

tivt Stade for Bevægelsen. Desuden var der de mange andre Stands-fæller i Omegnen, de mange Præstefamilier iberegnet, at modtage på »Ullerup«, men hyppigst dog den nærmeste Familie, med hvem F. H. Stadel førte en meget livlig Omgang. I Tyverne er der en moralsk Nedgangstid i hans Liv, idet han kommer ind i et erotisk Forhold. - Det overvindes. - Og fra Midten af Trediverne præges hans Person af et stedse tydeligere åndeligt og evigt Sigte. Det mærkes ikke blot på Tendensen, men også på Ordene. - Med Faderens Bomærke, Timeglasset, som han nu for Fremtiden benytter og med hans eget fremtidige Valgsprog:

»In fide Christi spes posita mea« begynder Dagbogen 1835, Jan., 1. Dertil føjes ved Begyndelsen af 1855 følgende Udsagn:

»På denne Klippe vil jeg bygge og boe, På Den er grundfæstet min Lykke og Roe.«

Og ofte møder man disse to Linjer:

»Kun Sandhed og Ret har ægte Værdi, Alt andet er kun Spilfægteri.«

Alle Fru Mette-Maries og F. H. Stadels fire, voksne Børn blev bosat på Egnen. Foran er deres Fødselsdata nævnt; om deres Levedsløb skal her fortælles følgende:

II, A) S i g b r i t h S t a d e l , den ældste Datter, viedes d. 14. September 1836 til Sognepræsten til Alsted-Bjergby på Mors, K n u d B i l l e S o n n e s e n , Søn af Inspektør på »Giesegård«, Rasmus Sonnesen og Hustru Karen Smith. Kun få År varede Ægteskabet og Embedsgerningen, da Pastor Sonnesen blev angrebet af Tyfus og døde allerede 1839, d. 10. Juni. Det eneste af deres Børn, der nåede ud over den spæde Barnealder og kom til at leve et helt Menneskeliv, var Karen Sonnesen, født d. 8. Juli 1839. Efter »Nå-densåret« flyttede Fru Sonnesen til »Ullerup« med sin lille Pige og bestyrede med stor Dygtighed og en anerkendt Humanitet overfor de Underordnede Hjemmet for sin Fader. Da hans Sygdom påkrævede, at han lhavde sin Søn ved Hånden, flyttede Sønnen og Svigerdatteren fra »Sø« hjem og senere, d. 26. April

1862, Fru Son-nesen med Datter til »Sø«, som Faderen tilskødede hende d. 22. Oktober 1857. Fru Sonnesen lod den gamle Gård nedrive og genopføre på sit nuværende Sted kort før Datterens Ægteskab d. 4. Juni 1862 med Premierløjtnant, Landinspektør Charles Christian Mansa, Søn af Kartografen, Oberst J. H. Mansa. »Sø« gik i Arv til hende, og hun døde der d. 6. November 1913.

Fru Sonnesen var afgang ved Døden s. St. d. 17. December 1881.

II, B) Agnethe Brorson Stadel viedes d. 6. April 1837 til Frantz Vogelius Steenstrup, født d. 24. August 1812, Søn af Jens Kraft Steenstrup og Hustru Dorothea Kirstine Cortuum til »Nandrup«. Det unge Par fik »Møllehave«, som F. H. Stadel havde købt af Kandidat Petersen 1835, og senere Jordsbys Kirketiende i Eje. Fru Agnethe dør d. 31. Juli 1844. Børn: (a-d).

a) Jens Kraft Vogelius Steenstrup, født d. 24. Februar 1838, viedes d. 31. December 1862 til Isidora Bøggild; han ejede »Qvist- gård« ved Struer og døde der d. 2. Juli 1897.

b) Mette-Marie Steenstrup, født d. 31. December 1839, viedes d. 24. Marts 1863 til Jens Christian Overgård. F. H. Stadel lod bygge en Gård til dem i Galtrup Sogn, der blev kaldt »Frederiksminde«. Fru Overgård dør d. 30. Juli 1908 på »Nøttrupgård«.

II, E) Christine Caroline Stadel viedes d. 7. Oktober 1846 til sin afdøde Søsters Mand, F.V. Steenstrup, som af gik ved Døden på »Møllehave« d. 20. September 1854. Fru C. C. Steenstrup dør selv - efter en meget lang Enkestand - d. 8. Juli 1908. Børn: (c-d).

c) Dorthea Kirstine Steenstrup, født d. 21. November 1852, viedes d. 4. August 1874 til Frederik Mortensen, cand. phil., til »Land bolyst« i Thy og døde i København d. 14. Juli 1914.

Frederik Hauch Stadel Steenstrup, født d. 24. August 1853, - den sidste af Slægten, der ejede »Møllehave« - viedes d. 17. Oktober 1885 til Helga Grønlund af København, døde i Viborg d. 4.

Marts 1929.

II, D) J e n s S t a d e l (III) blev den, der kom til at repræsentere Slægten i 3. Generation. Hans Livshistorie vil derfor senere blive beskrevet. Her vil vi kun - for at fuldstændiggøre Tallet på F. H. Stadels og Hustrus Børnebørn bemærke, at han i sit Ægteskab fik Sønnen:

Frederik Hauch Stadel (IV), født d. 1. Marts 1849.

Med denne Ungdom har F. H. Stadel ført et fornøjeligt Samliv. Sønnen Jens Stadel har især stået Faderen nær; man aner det livlige Samkvem mellem Hjemmene, da Jens Stadel var draget til »Sø«, igennem de flere Gange hver Lige varierede Bemærkninger i F. H. Stadels Dagbog: »Jeg var på »Sø«, eller »Jens Stadel og Steenstrup var her«; og: »Steenstrup med Kone og lille Mette-Marie - eller min lille Kraft var her«.

Al Handel og Vandel synes at foregå i Samråd med hinanden. Skulde der foretages Forretningsrejser, var Jens Stadel hyppigst med. Men sammen med Døtrene foretog F. H. Stadel også nogle Udflugter, f. Eks. for at besøge Kandidat Petersens i Hinge eller Provst Schinnerups i Blegind Præstegård. Da man dengang - i Mangel af Flyvemaskiner, Lyntog etc. - måtte lade sig betjene af de naturlige Hestekræfter, kostede en Rejse meget Besvær og megen Tid. Som et Eksempel på Rejseliv i de Dage tjener følgende Oplysninger fra Dagbogen om en Rejse, F. H. Stadel foretog til København i Selskab med sin Datter og 13-årige Datterdatter.

»1848, Juli 31. Rejste tilligemed Sigbrith og hendes Datter, Karen Sonnesen til København. Kom til Skive Kl. 1, og derfra Kl. 2 med Tørslifs Vogn til Clod Mølle Kl. 11 om Aftenen.

August 1. Søndag. Fra Clod Mølle til Nr. Snede, hvor vi spiste til Middag, 4 Mil derfra til Nr. Snede, og 5 Mil små derfra til Vejle.

2. Fra Vejle til Snoghøj 4 Mil Kl. 11 Form, derfra over det lille Belt til Middelfart, hvor vi spiste til Middag, derfra til Odense, 6 Mil, hvortil vi kom Kl. 8 Aften, - Købte mig der en Stok.

3. Fra Odense til Nyborg 4 Mil, hvortil vi kom Kl. 10 Form. derpå Kl. 11 derfra over Bæltet til Corsør Kl. 1. - Derfra til »Tårnholm« 1 Mil derfra og i Selskab med Md. Sonnesen over Slagelse. - 2 Mil fra Corsør til Slagelse, 4 Mil fra Slagelse til Ring sted.

4. Fra Ringsted til Roskilde 4 Mil, hvor vi spiste til Middag og derfra til Kjøbenhavn 4 Mil, hvor vi ankom Kl. 6 Eftermiddag.

5. Torsdag og Fredag d. 6. August, Lørdag d. 7. August i Kjøbenhavn. Forlod Kbhvn. 7. Aug. Kl. 5 om Efterm. og kom til Roskilde.

Søndag 8. Fra Roskilde til Corsør, hvor vi kom Kl. 10 Aften.

9. Fra Corsør til Middelfart, hvor vi kom Kl. 10½ Aften.

10. Fra Middelfart til Clod Mølle, hvor vi først kom Kl. 11 Aften; et meget slet Logis i enhver Henseende. •

11. Fra Clod Mølle til vort Hjem hvor vi ankom Kl. 12 Aften, og fandt, Gud ske Tak, alt vel.«

Karakteristisk for F. H. Stadels kærlige Sindelag også overfor de Yngste i Slægten er den Rejse, som vi - takket være nogle Breve fra daværende Sognefoged Chr. Søndergård i Hesselbjerg - ved, han alle Besværligheder tiltrods foretager til Fredericia i Oktober 1845. Hans lille Datterdatter, Mette-Marie fra »Møllehave«, er knap 6 År gammel, blevet indlagt på Fredericia Sygehus til operativ Behandling; hun ledsages af en Jfr. Ane Søndergård, Datter af omtalte Sognefoged fra Sejerslev. Men Bedstefaderen må derned at besøge hende, og han gør Rejsen sammen med Sviger-sønnen, Barnets Fader.

Den yngste Generation har i det hele taget en god Ven og Kammerat i Bedstefader. Mangfoldige er de Børnerim, han skriver til dem, følgende med Gaverne til deres Fødselsdage. Storke og dens to á tre Dage senere ankommende Mage bliver År efter År ofret Opmærksomhed, ofte et Rim, og en enkelt Gang en Akvarel, tilegnet Karen Bille Sonnesen; ligeså Karens Kat, Heinrich Fuglefænger, der ligesom Frøkenen selv ikke vil spise Kål, »men som Mesteren er følger

hans Svende«.

Børnene på »Møllehave«, især de to første, besøger ofte Bedstefader. Lille Mette-Marie introduceres 1 ½ År gammel en Kr. Himmelfartsdag hos ham på »Ullerup«. Og der er kendelig Skuffelse at mærke, hvis de, ventede, ikke var med, når Forældrene kom. Men også de sidste var der Humor og Hjertelag nok for. Thea hilses f. Eks. ved sin Indtrædelse i Verden d. 21. November 1851 med en versificeret Hilsen på Latin. Og den kære Navne på »Sø« får på sin 2-Årsdag, d. 1. Marts 1851, en humoristisk Skændetale, fordi »han har omgivet sin Borg med sådan en Vold af Sne og Is, at man ikke kan nærme sig ham«.

En fornøjelig Udflugt har der altid været Udvej for hos Bedstefader til det nærliggende »Poulsholm«, hvor han i Gården, han opførte i 1852, havde indrettet nogle Værelser til sig selv, som han særlig brugte for sine ornitologiske Interesser. Han havde her en betydelig Samling af levende Fugle, Mejsler, Finker, endogså Drosler og Nattergale, som det dog ikke lykkedes ham at akklimatisere. I et overordentlig velskrevet Brev - hvilket i Datiden ikke var nogen Sjældenhed - beder Lærer Vad i Alsted »Justitsråden venligst modtage medfølgende Kanarieflugt til sin Samling«.

Justitsråd Friderich Hauch Stadels Liv nærmer sig nu sin Afslutning. 1852, April, skriver Dr. Nyrop om »Justitsrådets begyndte Svaghed i den venstre Hånd«, at den skal behandles med Pakning og Gnidning med Olie, Åreladning og Iglar. Sandsynligvis har det været Begyndelsen til den Apopleksi, der lagde ham i Graven. Men endnu har han dog nogle År at virke og færdes i.

1854. August, 8, skriver F. H. Stadel f. Eks. »- med den ene Fod i Vognen - i største Hast« til Svigersønnen, Steenstrup og sender med Brevet en Gave til at købe en Vogn for, »at begge mine kiære Døtre på »Sø« og »Møllehave« kunne i Fællesskab benytte en lukket Vogn, beskyttede mod Regn og Kulde«. (På det Tidspunkt er Vognen jo åbenbart foreløbig kommet Fru Jens Stadel til Gode). Lige op til 1858 skriver han endnu sin store, smukke Håndskrift, på hvilken hosstående Faksimile er et Eksempel:

De sidste 11/2 År var han tildels lammet og kunde kun følge Udviklingen - også af sin kære Have - fra sin Rullestol.

Friderich Hauch Stadel dør d. 10. Oktober 1860, 77 År gammel, og begravedes under megen og omstændelig Deltagelse - »Gravøllet« tog i de Dage sin Begyndelse Kl. 10 om Formiddagen - d. 19. s. M. på Galtrup Kirkegård ved sin Hustrus Side.

Familien, der hylder hans Minde ved Slægtens Hundredårsfest på »Sø« - i følgende Vers, skrevet af Datterdatterens Mand, Løjtnant C. Mansa - skal være de sidste,-der har Ordet i Beskriv velsen af Justitsråd, Godsejer Friderich Hauch Stadel:

1772 - 24. April - 1872.

En fyrig og freidig Ungersvend Skjønndt spæddlemmet, spinkel og liden, Sit Fædreland en trofast Ven, Han svigted det aldrig siden!	Ei Korset og ei Æskulabi Stav Han skulde føre i Våben. Thi hjemme vinked den gamle Gård, Den Plet, han var født og båret; Og hjemme vented' den unge Mår, Hans Hjerte havde udkåret.
Men til Krigerens Færd stod ikke hans Sind, Langt hellere sad han i Krogen Ved Tællelysets flimrende Skin Og syslede flittigt med Bogen.	Og så tog han fat på Harve og Plov, Med Får og Stude han skytted; Foer lempelig frem med Bondens Hov Og mindelig Tienden bytted!
Med Bastholms Tanker, med Bangs Medicin, Med Sprogene helst de døde, Hebraisk og Græsk, men for Alt »Lat- in«, Som var hans kjæreste Føde.	Thi det var en tung og sørgelig Tid Med øde Gårde og tvungne Skifter, Med frugt- og trøstesløs Trælleslid, Heel fattig på Dåd og Bedrifter.
Med Philosophien kom han i Lav, Om Høsten endog blev mager, Han sankede flittigt, hvad Tiden gav, På Rationalismens Ager. Men Livet gjør andre og større Krav, En jævnere Vei står ham åben,	Men Bonden var han en fuldtro Ven, Og det blev sagt ved hans Kiste Af grædende Qvinder og sørgende Mænd, Så nødige de vilde ham miste,

Og det er sagt i Fattigmands Vrå,	Og det skal mindes i denne Stund,
Og det er sagt i de høie Sale,	At var han end ei uden Dadel,
»At han var gavmild og hjælpsom som	En Hædersmand var han til Hånd og
Få	Mund
Human i Gjerning og Tale,«	Den gamle Justitsråd Stadel.

III. Jens Stadel.

Var Justitsråd Friderich Hauch Stadel den »fødte« Godsejer, var Sønnen, Jens Stadel (den Yngre, se: II, D) den »fødte« Landmand, i hvis Fodspor Mulden gav Grøde.

I Stedet for som Faderen at hellige de almene og kulturelle Interesser en stor Del af sin Tid samlede Jens Stadel sig så godt som udelukkende om de praktiske Opgaver. Med megen Dygtighed drog han Fordel af de i hans Manddomstid meget gunstige Konjunkturer, som Faderen beskriver således: »1848, Jan. 20. døde Kong Christian den Ottende. Held og Hæder over Hans Minde, thi Han var en vis og god Konge. Aldrig har der været bedre og lykkeligere Tider i Danmark, både for Landmænd og Købstadfolk navnlig de Handlende; thi både Korn og Kreaturer betaltes med høje Priser i gode Penge, Sølv- og Guld Myndt; og som Følge deraf steg Landejendommene med hver Dag. x\ah, hvor kortsynede er dog Menneskene! Neppe en Måned efter denne Tid brød Krigen ud med Holsteen...«

3-Årskrigen bragte Stilstand og Tilbagegang med sig for en kort Tid, men meget snart efter steg Konjunkturerne betydeligt og begunstigede atter de forskellige Erhverv. Jens Stadel udnyttede disse Fordele.

To mere forskellige Personligheder end han og Faderen kan næppe tænkes. Men deres hjertelige Samliv bevidner Sandheden af det gamle Ord: »Kontrasterne mødes.« Som Modsætning til sin veltalende Fader var Jens Stadel meget fåmælt. Nogen særlig boglig Uddannelse har han - os bevidst - ikke fået; men i 1829-30 opholder han sig i København for at gennemgå et eller andet Kursus. Faderen formaner ham da »til at benytte den Information - læg flittig Vind på Regnekunsten, som især vil blive dig nyttig i Fremtiden«. Jens Stadel udviklede sig til en særpræget og stærk Karakter og til en meget dygtig Økonom; og han blev - som sig burde - »Faderens højre Hånd«.

22 År gammel får han sin første, større Opgave, at drive »Sø«. »1836, Oktober, 7, kom jeg til »Sø« for at blive der,« skriver han. Ved Købekontrakt af 1841, Februar 21, køber han Gården af sin Fader. Med Faderen og den nærboende Søster og Svoger, Steenstrup førte han en livlig Omgang. Både han selv og Svogeren var høje og kraftige Skikkelser; og man fortæller, at de i Mangel af anden sportslig Træning drev Kastesport; den bestod i, når de kom til »Ullerup«, at kaste Korneg over den store Lade, der havde en betydelig Højde - dens Længde var 182 Alen; det skulde gøres uden at Negene berørte Tagryggen. Det skal have været Jens Stadel især en smal Sag.

Godsejer Jens Stadel (den Yngre) & Hustru.

Den 17. Oktober 1843 fik Familiekredsen en god Tilvækst, idet Jens Stadel den Dag holdt Bryllup med Ane K i r s t i n e Knudsen, født d. 6. Januar 1814, Datter af J o h a n C h r i s t i a n Knudsen og Hustru Severine Jacobsdatter Sepstrup til »Moutrup« på

Mors. Da Tilknytningen mellem Stadel- og Knudsen-slægten var meget stærk, og den overkommelige Afstand mellem Hjemmene tillod en livlig Omgang, vil vi her give et kort Rids af Fru Kirstine Stadels Forældre og hendes tre Brødre; hun var selv det ældste Barn i Søskeneflokken, den eneste Datter. Fru Stadels Forældre byggede sig, da de flyttede fra »Moutrup«, en Gård på dens Mark, »Aldershvile«, hvoraf der nu ikke er nogen Rest tilbage. I det Hjem fejrede de deres Guldbryllup i 1863; og i Sommeren 1868 flyttede de, efter at Fru Knudsen havde været ude for et alvorligt apoplektisk Anfald, til Datteren og hendes Mand, hvis Hjem da var på »Ullerup«. Der dør de begge. Fru Knudsen gik først bort - d. 21. Februar 1870, 76 År gammel; til hendes Jordefærd til »Blidstrup« Kirkegård kæder sig Mindet om en barsk, jydsk Vinterdag.

Den ca. tre Mil lange Vej mellem »Ullerup« og »Blidstrup« blev nemlig tilbagelagt Fod for Fod af Følget bag Ligvognen, der var forspændt med fire Håndheste. Og da Sne, Is og Frost tilsyneladende havde enedes om at demonstrere deres allermest isnende Egenskaber, blev den ca. 6 Timers Ligfærd en hård Prøve for de Deltagen des Helbred og Tålmod. - En mærkelig isnende Afslutning var det iøvrigt på et Menneskeliv, der - efter alles Sigende - skal have været ualmindeligt medfølelse og varmhjertet. Proprietær J. Chr. Knudsen døde d. 27. Juni 1872, 82 År gammel og begravedes også på »Blidstrup« Kirkegård.

Fru Stadels Brødre var:

Knud Severin Knudsen, Købmand i Nykøbing, Mors, død s. St. d. 7. Juni 1883, gift med Theodora Faurschou, død d. 26. Juli 1907. I det Ægteskab var der to Børn, hvoraf det endnu levende, Sønnen, Ole Faurschou Knudsen - tidligere til »Gammellund« på Mors - og hans Hustru Agnes Syberg bor i København og er ret hyppige og meget velsete Gæster hos den fjerde og sidste Stadel samme Sted.

Og: Jacob Sepstrup Knudsen til »Moutrup«, gift med to Døtre af Godsejer Riis til det *tæt* derved beliggende »Blidstrup«. I hans andet Ægteskab var der to Sønner, Christen Riis-Knudsen, titl. Professor, Direktør for Dagmartheatret, død d. 13. April 1932, og endnu levende Johan Christian Severin Knudsen til »Moutrup«, i sin Tid Politiker og Ejer

af »Bangsbo« og »Blidstrup«.

Samt: Poul Knudsen, der d. 23. Oktober 1873 giftede sig med sin ovennævnte Broder Jacobs Enke, født Ane Jensine Riis og adopterede hendes to nævnte Sønner. »Blidstrup«, som blev bragt ham i Medgift, lod han helt ombygge før sin Tilflytning dertil. Han døde der d. 28. Maj 1905; hans Hustru allerede d. 21. Juli 1892. Poul Knudsen kom til at spille en fremtrædende Rolle i den fjerde Stadels Liv, og vi vil derfor komme til at møde ham senere.

I Jens Stadels og Fru Kirstines Ægteskab fødtes kun eet Barn, Sønnen:

III, A) F r e d e r i k H a u c h S t a d e l (i Slægtshistorien IV) d. 1. Marts 1849, et i særlig Forstand dyrekøbt Barn. Fødselen var nemlig meget svær, og der måtte hentes Læge fra det to Mil borte liggende Nykøbing; men Dr. Nyrop var syg og måtte melde fra. Da man når tilbage til »Sø« med denne Besked, udstyres der skyndsomst Køretøj og Håndheste til Thisted for at hente Lægehjælp derfra; men man nåede ikke længere end til Vilsund, hvor Elementernes Oprør forhindrede al Forbindelse med Thisted. Men omsider lagde Vind og Vove sig, og man nåede langt om længe hjem med Thistedlægen, men da var Dr. Nyrop kommet til Stede - og lidt efter arriverede også den kostbare Dreng. Fru Stadel havde alle Dage et svagt Helbred, spinkel og fin som hun var, og måske Årsagen dertil for en Del må søges i denne Begivenhed.

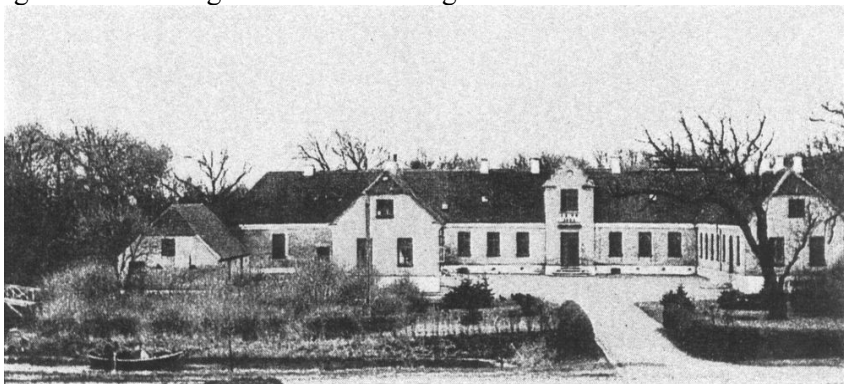
Forpagterboligen, opf. 1857, et senere Billede ca. 1920 med den sidste Godsejer Stadel.

1857 tager Jens Stadel »Ullerup« i Forpagtning og bosætter sig der med sin Familie d. 14. April, samme År. Hans første Opgave var da at bygge sig Forpagterboligen, som han lader påbegynde Månedsdagen efter sin Tilflytning til »Ullerup«. Den kom til at afgive Bolig for de to sidste Stadel'er i deres Forpagtertid og tillige for den sidste Stadel de sidste 30 År, han boede på »Ullerup«.

Nu går det Slag i Slag med Foretagenderne, der køres Mergel ud, og hentes Kridt fra Eerslev til Jorderne; der brydes Nyland, så Lyngheden, som opfyldte Hovedparten af Arealet, lidt efter lidt omskabes til Agerjord; der drænes; mange Titusinder af Rør sænkes ned i Datidens dybe Dræningsgrøfter og gjorde sit til at forvandle den sure Jord til grødefuld Muld. Og samtidig bygges der. Mangfoldige Leverancer på 100,000 Mursten ad Gangen ruller ad »Ullerup« til de nærmest følgende År. Efter at være blevet Ejer af Gården ved Faderens Død 1860, bliver Jens Stadel dens store Bygherre. 6 å 7 større Byggeforetagender foruden nogle mindre påtager han sig. Endnu står et af de første, en Stald fra 1862. Hans betydeligste Byggesag var den nuværende trefløjede Hovedbygning på den gamle Bygnings Grund, Voldstedet, på alle fire Sider omgivet af Voldgraven, som den ses på Billedet. »D. 9. Nvbr. tog jeg det nye Stuehus i Brug,« skriver Jens Stadel i sin Dagbog for 1863.

1868 fejrer Jens Stadel og Hustru deres Sølvbryllup der.

Denne Fest faldt på det Tidspunkt i Slægtens Liv, da den inden for sin Slægts- og Vennekreds kunde tælle de fleste betydelige Slægter på Øen; og på dette Niveau vedblev den for Resten at hævde sig, indtil også den måtte segne under Dødens og Ensomhedens Lov.

Ullerup, opført 1863, et senere Billede.

Det har været en stilfuld Fest på »Ullerup« den 17. Oktober 68. Et morsomt Træk var det ved den Fest, at da regnede det - nej, det var ikke Regn, det var Skybrud. Det kan jo på sin Vis have været mindre behageligt for Gæsterne, men dog den største Velgerning, der kunde ske. Det var nemlig det sørgelige Misvækstår, da der på Mors, som mange andre Steder i Danmark og i hele Norden ikke faldt Regn af nogen Betydning fra Sæden blev lagt i Jorden, til »Høsten« var i Hus. På Mors faldt den første rigelige Regn netop d. 17. Oktober.

Som der sjældent er meget at sige om det dagligdags, - selv om det er levet i det højeste Plan - er der heller ikke særligt at fortælle om Jens Stadels ydre Liv. I Samfundslivet har han haft visse Opgaver, som vi dog på Grund af det meget knappe skriftlige Materiale, han har efterladt sig, kun hører om fra anden Kant. Efter et Brev fra ham til Proprietær Ægidius, »Strandbjerggård« at dømme har han omkring 1855 været Tiendekommissær. Efterladte Regnskaber viser, at han har været Skolepatron.

Hans Virksomhed faldt væsentlig indenfor Hjemmets Enemærker; men der udfoldede hans ædle Egenskaber sig også til Gengæld rigt. Som

Arbejdsherre var han besjælet af stor Mildhed og Retfærdighedssans, idet han også stillede store Krav til sig selv. Dengang »rykkede man« tidligt ud om Morgen - også i den mørke Årstid - og Udtrykkningen foregik pr. Følelse; der var dengang intet, der hed Staldbelysning, at røgte - at »lægge Dræt« på Hestene, alt foregik i Mørke, så tæt, at man ikke kunde se en Hånd for sig; men bombesikkert vidste man, at den tavse Husbond sad derhenne på Hundehuset inden for Stalddøren og lyttede sig frem gennem Arbejdets Gang. Inspektionen foregik altid midt i Arbejdets Travlhed - men i Stilhed; flere af Jens Stadels gamle Arbejdere har fortalt mig, hvordan han meget længe kunde stå ved Siden af dem, hvad enten det var i Haven eller i Marken, hvor Rørene skulde lægges ned i de dybe Grøfter - tavs - for til sidst at give en træffende, opmuntrende Ytring og måske, når Lønnen blev udbetalt, at lægge en Ekstraskilling til.

Sin stærke Skikkelse var han ikke ængstelig for at betro til Frugttræernes Grene under den ham kære Sport, som han vedblev at øve lige til Støvets År, at nedplukke Frugten. Frugtavlens på »Ullerup« havde i hans Tid nået at blive af betydelig Værd. Kirsebærrabatterne f. Eks. har indtil de senere År været meget beundrede, der hvor de stod ved Havens østlige Grænse og som store, hvide Skybanker lyste ud over Omegnen i Blomstringstiden.

Ægteskabet var meget lykkeligt - uagtet den store Forskel i Karaktererne. Trods sit svage Helbred fulgte Fru Kirstine Stadel nøje alle Enkelthederne i sin store Husholdning, ja i sin Mands Bedrift med; men alleralvorligst overvågede hun naturligvis sin eneste, elskede Søns Udvikling. Som et særligt Bevis på Ægteparrets Karakterstyrke kan anføres, at de nægtede sig selv den Glæde at have ham hjemme hos sig, velsagtens for at undgå Enebarnsvan-skelighederne. Fra sit niende År er den lille Frederik Hauch så godt som uafbrudt udenfor Hjemmet. Men mangfoldige er de Breve, man endnu har, hvori Moderhertet udøser sig i kærlige Tanker og Formaninger til den udeværende Søn.

Hånd i Hånd fulgtes Ægteparret ad gennem Livet - og omtrent samtidig i Døden. Jens Stadels fine Ridderlighed gav sig på første Hånd Udslag overfor hans svage Hustru. Var hun ikke i Stand til selv at gå, kørte han hende i Rullestol i Haven; og måtte hun holde Sengen, fornægtede han sin store Interesse for de ydre Begivenheder for at sidde stille hos

hende, indtil deres travlt optagne Svigerdatter, Fru Amalie Stadel kunde komme til Stede og afløse ham.

En Karakteristik af Fru Kirstine Stadel finder vi bedst i Sognepræstens, Pastor Johannes Lebechs Ord ved hendes Jordefærd d. 3. Juni 1889, hvilke i Uddrag lyder således: »----- At her var Lighed mellem dette Ægtepar, det lå klart nok for Dagen: den fælles Lyst til Ordets Hørelse, den fælles Glæde over Nadverbordets Gaver, den fælles Syndsbe-kendelse og det fælles udtalte Håb om Udfrielse fra Synd, men at der samtidig var en stor Forskjellighed. - - Denne Forskjelligheds Rækkevidde og Betydning afgjør ikke et Menneske, men den store Dommer, som ransager Hjærter og kjender de skjulte Ting. I Ungdoms og Mandoms Dage rejste de sammen i det frit valgte Samfund, i rigt Mål overøste med *Guds* Nådes Gaver, Rigdom og den sig dertil knyttende Ære, i Alderdommen gjorde de fælles Sag i at bære Sygdommens tunge Byrde, sikkert også den nådige *Guds* Gaver, der ved og kjender, at der er så få Mennesker, som ad idel solbeskinnede Veje kan nå i god Havn, men de fleste skal drages gennem Trængsel til *Guds* Rige. Det er dette Følgeskabs sidste Periode, som jeg har været Vidne til og set dets Trofasthed, ikke mindst i de Dage, da den svage brugte sin sidste oplussende Kraft for kjærligen at lede sin Ægtefælle til den store Hvile fra Stridens Verden.«

Overfor deres Børnebørn var Jens Stadel og Hustru elskelige; jeg hører endnu den frydefulde Klang i Henrys og Rosa Stadels Røst, når de fortalte om deres Småbesøg oppe hos Bedsteforældrene, hvor der altid vankede et af Bedstefars gode Æbler eller en anden Lækkerbid.

Deres Svigerdatter satte de stor Pris på, og hun gengældte deres Kærlighed med megen Pietet og Hjertelighed. Af de mange Træk, jeg har hørt om dette Forhold, er der et Par, der i særlig Grad har fæstnet sig hos mig. Fru Amalie Stadel afbrødes - sin sunde Konstitution til Trods - ofte af Sygdomsperioder, og for at styrke de stundom svage Kræfter skulde der bades i Limfjorden; men Vejen dertil var lang, ca. 3 km, og Kræfterne var ofte igen borte, når hun atter nåede Hjemmet. Men en Morgenstund stod der - takket være Svigerfaders vågne Omhu - Bænke med passende Afstand imellem langs Vejen. Og da dette ikke hjalp tilstrækkeligt, anskaffedes der en lille Vogn og to små grå »Russere« til Fruens Brug. Når Fru Amalie lå til Sengs var Jens Stadel den visse,

daglige Gæst hos hende; og ved Afskeden, har hun fortalt mig, vendte han sig sædvanligvis imod hende henne i Døren og sagde, idet han så på hende med sit gode, milde Blik: »*Gud* velsigne dig, min kære Svigerdatter.«

I Tak til *Gud* for det forløbne Hundredår på »Ullerup« stiftede Jens Stadel og Hustru hans Fødselsdag, d. 25. Maj 1885 et Familielegat: »Godsejer Stadels Mindelegat« med en Legatkapital på 40,000 Kr. til Fordel for værdige Trængende af den Stadelske, Knudsenske og Møllerske Slægt.

Jens Stadel bukkede under for en ondartet Mavesygdom, han længe havde båret på og ofte lidt under, i sit 75. År, d. 17. Juni 1888, fulgt i Døden af sin Hustru knapt et År efter, d. 28. Maj 1889.

Som Afslutning på Jens Stadels og Hustrus, Fru Ane Kirstine Stadels Liv skal citeres nogle Udtalelser af Mennesker, som på forskellig Måde havde været i Berøring med dem.

Først Pastor J. Lebechs Tale ved Godsejer Jens Stadels Begravelse, d. 25. Juni 1888, som - efter hans egne Ord næstfølgende 3. Juni - i Hovedsagen passede på dem begge:

»Jeg vil kun nævne en eneste Ros for den Bortgangne, den som Verden ikke kalder Ros; at han kunde sige: »*Jesus* er min,« kunde synges: »*Du Herve Kvist*, min Frelser est, til dig jeg håber ene.« Verden vil kalde ham »den Beskedne«; Christendommen vil kalde ham med det ædlere Ord »en ydmyg Mand«, der erkendte, »at vel fattes jeg Intet, og dog fattes jeg Alt, om jeg Intet har uden Guldet eller Sølv, thi jeg er en Synder, blind på det Himmelske, uden Lyset i *Christus*.«----- Den i Verdenslivet Tavse blev talende her inde i Menigheden; hvorfor bøjede han Knæ ved Herrens Nadver bord, det er visselig ikke nødvendigt for at være en fin og anset Mand, hvorfor var hans Hånd opladt til ethvert christeligt og godt Øjemed. - - Hovmod gør ukjærlig, men den Ydmyges Væsen bliver blidt og kjærligt. Han var det kjærlige, milde Menneske, hvem Små og Store var glade ved at mødes med, Unge og Gamle, Ligestillede og Undergivne, hvem Tjenere elskede og i Dag begræder; ----- og jeg har en vis Evne til at forstå Smerten og Vemodet under Adskillelsen for dem, som indenfor de hjemlige Vægge i de mange År nød godt altid og atter af deres Husbondes og Faders stille, men varme og trofaste Hjærtelag. Så trøst Jer selv med de Ord, vi sang før med

Jeres Fader midt iblandt os, at er Jorden end dejlig, så er Himlen dog prægtig og Sjælens Pilgrimsgang såre skøn, fordi den prægtige Himmel af *Guds* Nåde er Jesu Disciples evige Hjem!«

Så vidt Pastor Lebechs Ord. -

Som et Eksempel på hans Tjeneres Tanker: - Nogle Ord af et tidligere Tyende i et Brev til Fru Amalie Stadel:

»Sdr. Dråby 1893, 26. April.- sidste Gang, jeg så den gamle Herre, syntes jeg hans Ansigt strålede af en sådan himmelsk Fred og Glæde, at jeg ikke kunde lade af at se på ham,----- ja i Sandhed, han bærer Alderdommens og Retfærdighedens hvide Krone på sit Hoved, - - og hvor han lignede vor gamle kjære, hedengangne Frue på »Sø«; hendes Minde står levende i vore Hjærter. »Sine Rolighed.«

Op endnu eet Citat, et Uddrag af et Brev skrevet til Frederik Hauch Stadel d. 25. Maj 1919 af Jens Stadel's Standsfælle og Slægtning, fhv. Proprietær I. Chr. Overgård til »Frederiksminde« på Mors:

»Just som jeg skriver, falder det mig pludselig i Tanker: det er jo gamle Stadel's Fødselsdag; - og jeg brast i Gråd (jeg bliver jo gammel). Ja, hvor var han en god Mand!

Ære være hans Minde!«

IV. Frederik Hauch Stadel¹

blev den fjerde og sidste Stadel (se III A) på »Ullerup« og på Mors i det hele taget. Umiddelbart efter sin stormfulde Introduktion i Livet, d. 1. Marts 1849, blev han døbt og fik ved Dåben sin Farfaders Navn, dog med en anden Stavemåde af Fornavnet. Ved hans Fremstilling i Sejerslev Kirke den følgende 27. Juni var til Stede som Faddere: begge Bedstefædrene - Knudsen og Stadel - Onkelen Proprietær Steenstrup til »Møllehave«, Jomfru Haugård fra Sejerslev Præstegård, og som Gudmoder: »Tante Sigbrith Sonnesen.«

Trods Farerne, der knytter sig til den medfødte Rigdom, udviklede Frederik Hauch Stadel sig til en Karakter, der rummede nogle af Slægtens bedste og ældste Træk; en naturlig Tilbøjelighed til Hidsighed vandt han godt Herredømme over i Årenes Løb. Kærligt værnet af - og

¹Af følelsesbetonede Grunde vil jeg herefter, hvor det falder for, benævne F. H. Stadel og hans vordende Hustru ved Onkel og Fasternavnet).

Livet igennem meget stærkt knyttet til - sin svage, fornemme Moder, er han ikke blevet skånet for en meget alvorlig Opdragelse. Sandhedskærlighed var et af de mest fremtrædende Træk deri. Denne Egenskab gik ham sådan i Blodet, at vi, som har fulgt ham igennem et helt Menneskeliv, må sande, at kun yderst få, vi kendte, kunde måle sig med ham heri, og sådan, at en af de fåtallige Modstandere han fik sit - nu 85årige - Liv igennem, måtte sande, »at hvad han skriver, er skrevet, og hvad han siger, står fast«.

Efter Bedstefaderens Bestræbelser for tidligst muligt at give Arvingen Smag for de boglige Fag, og efter at en Gouvernante havde lagt Begyndelsesgrundene til hans Livsvisdom, dels på »Sø«, dels oppe i Skolestuen i den sydlige Gavli i Forpagterboligen derhjemme på »Ul-lerup«, hvor Forældrene boede fra 1857, »kom,« skriver Faderen, »d. 16. Maj 1858 min Søn til Seierslev Præstegård for at være i Skole der,« sammen med Sognepræstens, Pastor Lynges jævnaldrende Søn. Mange Gange har Purken stået på »Brunhøj« syd for Sejerslev By - har han selv senere fortalt mig - og stirret i Retning mod Hjemmet; ikke altid lige morsomt var det at vende sin Ridehoppe nordpå efter Søndagene hjemme, uagtet Behandlingen i Præstegården var bedst mulig og altid senere hen omtaltes af ham som såre god og kærlig. Ikke mindst udviklede det den musikalske Sans, der aldrig har svigtet ham. Der var rigelig Adgang til at nyde både instrumental og vokal Musik; Fru Lynges var født Berggreen, Søster til Komponisten A. P. Berggreen; og i Præstehjemmet samledes en større musikalsk Kreds.

Frk. Amalie Møller og Hr. Frederik Hauch Stadel, som forlovede.

I April 1861 overflyttedes Onkel til Thisted Realskole, hvis Bestyrer i de År var N. V. Muller, den senere Undervisningsinspektør ved Realskolerne. Hos Overlærerens ved Borgerskolen, Hr. Christensen og Frue, fandt Onkel gode hjemlige Forhold at leve under. Overlæreren skriver: 1862, Jan. 29. »Efter Juleferien var han (Frederik) lidt nedslået i nogle Dage, endskønt han gjorde sig megen Umage med både at synge og fløjte for at give den raske Fyr; og alt gik snart i sine gamle Folder, og han går gerne på Skolen og er fornøiet og glad.« Og samme År: Dcbr., 17. »Frederik har fået en fin Frakke, som han med Velbehag beskuer; han er en flittig og flink Dreng.« Da Onkel er færdig med sin Skolegang til Sommerferien 1864, kommer han hjem og forberedes til sin Konfirmation, som finder Sted i Galtrup Kirke Søndag d. 23. April 1865 ved Pastor E. Th. Brask.

Atter gik Rejsen til Thy - denne Gang drog han til sin Moders yngste Broder, Kammerråd Poul Knudsen til »Ulstrup«, hvor han opholdt sig

først som Elev, senere som Forvalter, indtil han i Maj 1871 blev Forvalter hjemme på »Ullerup«, og Påskedag d. 1. April 1872 overtog Forpagtningen af Gården.

Det var med megen Kærlighed, Onkel dvælede ved Minderne fra »Ulstruptiden«. Her gennemgik han både i agrarisk og social Henseende en sund og grundig Udvikling - i nøje Tilknytning til sin Morbroder, der blev hans Ven og Rådgiver for Livet. Kammer-råd Knudsen, senere Etatsråd og Ejer af »Moutrup« og »Blid-strup« var allerede i Onkels Ungdomstid Medlem af Landstinget, af Thisted Amtsråd, af alle de hjemlige Kommissioner og Råd o. s. v. - kort sagt den i Folkemunde kaldte »Kejser i Thy« - eller, som nogle sagde - »i Nordvestjylland«. Desuden virkede han som - læg - juridisk Vejleder for mange af sine omboende Landsmænd i Handel og Vandel. Og i Følge den Klogskab, Retlinethed og Autoritet, han sad inde med, klarede han sig godt igennem. Hans Retfærdighedssans og Hjælpsomhed, hvor Hjælp fandtes fornøden og fortjent, var uomtvistelig. Det blev en talrig Skare, der på Grund af hans store Udlånsforretning blev afhængig af ham, og af den Grund blev hans Person omgivet af en vis Mystik. I Folkebevidstheden »kørte Etatsråden hjem til »Blidstrup« med hele den lukkede Vogn fyldt med Penge«, når han i sin »Blidstruptid« havde været i Nykøbing for »at holde Termin«. Han lukrede dog ikke på sine Klienter, 4 pCt. var Udlånsrenten; den samme - for Resten -, som Onkel Stadel lod sine Udlån stå til, indtil 1924, i sin engang betydelige, private »Kreditforening«, som han havde arvet efter sin Fader.

Med sit hjertelige Sind og sit livlige Væsen blev Poul Knudsen et meget skattet og benyttet Medlem af Slægten, hvilket hans langvarige ugifte Stand gav ham særlig Lejlighed til. Sin Søster på »Ullerup« var han hyppigt Mellemand for til den bekendte Læge, Dr. Heiberg i Thisted - den senere Stiftsfysikus i Viborg - for Svogeren en altid villig Rådgiver og for deres Søn, Frederik Hauch en anden Fader.

Hos Kammerråd Poul Knudsen tilbragte Onkel Stadel altså sine Ungdomsår, lykkelige, afvekslende, livlige, efter hvad han så ofte selv har fortalt. På »Ulstrup« bestyredes Huset i Mangel af en Husmoder af den dygtige, velbegavede Frk. Thea Holst, som viden om var bekendt for sin smittende Humor, der nok også skulde kunne slå over i en for Ofrene meget følelig Satire.

Alvor og Gammen fulgtes herligt ad i de Dage. Og således blev også de Unges Liv præget. Trekløveret: Hundborg Præstegård, »Ulstrup« og »Landbolyst« er stadig uadskilleligt. De to Gårde lå nær ved hinanden; man brugte et Kvarter - eller mere, efter Smag og Behag - til at gå fra

Frk. Anine Møller.

Hjem til Hjem. Kirkegangen forsømtes så at sige aldrig, og de to å tre Kilometer til Kirken tilbagelagdes snart til Fods, snart til Vogns - i Regelen i Selskab med hinanden. Men også ved andre Midler end gennem Ordet kunde Alvoren vækkes. Onkel havde i Grunden et ret svagt Helbred; hans Lunger var ikke »pletfri«. Og i Begyndelsen af sit Ophold hos Onkelen angribes han af en Rygradslidelse, der trods stadig Lægebehandling havde en Scoliose til Følge, som han måtte bære på hele Livet.

Paa det foran nævnte »Landbolyst« boede Proprietær Søren Møller og Hustru Ane Neergaard. S. Møller stammede fra

Thisted, blev Købmand i denne By, købte »Vestervig Kloster«, som han atter afhændede 1837 og erhvervede i Stedet »Landbolyst«, hvor han døde d. 9. Marts 1867, 69 Aar gl. Hans Hustru var Datter af Proprietær Christen Neergaard og Hustru Johanne Bjerregaard til »Momtoft« i Thy. Een af Fru Ane Møllers syv Søskende var Peter Neergaard, Politiker og Sogne? præst til Ugilt i Vendsyssel, Fader til Politikeren, fhv. Statsminister, Dr. phil. Niels Neergaard. Fru Ane Møller overlevede sin Mand; og da Helbredet paa Grund af gentagne Anfald af Apopleksi nedbrødes, solgte hun »Landbolyst« i 1874 til et Konsortium, der repræsenterede dens næste Ejer, cand. phil. Frederik Mortensen (se: II, E, c). Hun tog selv Ophold paa »Nylund« paa Mors, som ejedes af hendes ældste Søn, Christian Møller, og der afgik hun ved Døden d. 21. Marts 1875, 70 Aar gammel.

Proprietær Møllers yngste Barn, Datteren Charlotte Amalie Møller, født paa »Landbolyst« d. 27. April 1845, blev F. H. Stadels Livsledsagerinde.

Ægteparrets næst yngste Barn, Anine Johanne Møller, født paa »Landbolyst« d. 15. November 1843, død paa »Ullerup« d. 30. Aug. 1904, forblev ugift; hun plejede sin Moder under dennes Sygdomsperioder og flyttede efter hendes Død til »Ullerup«, hvor hun var sin Søster til megen Støtte ved sit trofaste, opofrende Sind og ved sin utrættelige Flid.

Slægter mødes, skilles, modes. Stadel-Møllerslægten er et Bevis derpå.

Fru Amalie Stadel.

Kommer man en Sommerdag til Sennels Sogn i Thy og giver sig lidt god Tid bl. a. til at studere den kønne Kirke - højtbeliggende på en Sydskråning med en vid Udsigt over Limfjordens herlige Vige, Bugter og Skrænter - støder man her på tydelige Spor af de to Slægter. En pragtfuld Malmlysekroner i Kirkens Skib fanger Øjet; den er skænket af den første af Stadelslægten, der ejede »Ullerupgård« i Sennels Sogn, Fru Mette-Marie Stadel Farfader (se II), Laurits Pedersen Thoft, død d. 3. Juni 1773 og Hustru Karen Hessel-dahl, død d. 4. Juli 1774 til denne, deres Sognekirke. På Kirkens Nordside findes deres Gravkapel.

Går man ud på Kirkegården ser man - i Læ af nævnte Kapel - en meget stor Sandstenskvader, der bærer Navnene: Christen Neergård til »Momtoft«, død d. 21. August 1833, og Hustru Johanne Bjerregård, død d. 30. Maj 1826. Disse to var Amalie Møllers Morforældre. Tre å fire Menneskealdrer senere mødtes Slægterne igen i de to Unge ved Gavlen af »Landbolyst« en Maj aften, d. 30., 1870, om hvilket Møde F. H. Stadel kunde skrive: »Jeg friede til Amalie Møller og fik hendes Ja.«

Forlovelsen blev Indledningen til en meget lykkelig Tid for de To. Begge talte altid om den som deres Livs Højsommer, og den fortsattes i et meget smukt og harmonisk Ægteskab, der indviedes for Alteret i Hundborg Kirke d. 31. Oktober 1871, ved deres gode Ven, Sognepræsten, Pastor N. V. Rohde.

Fru Amalie Stadel, der Dagen derpå sammen med sin Ægtemage drog ind under den i Dagens Anledning rejste Æresport i sit fremtidige Hjem, Forpagterboligen på »Ullerup«, var rigt udrustet, både fra Åndens, Håndens og Hjertets Side og besad disse rige Evner under et ualmindeligt kønt Ydre. Fra sit Hjem havde hun ubevidst fået en praktisk Belæring i, hvad Næstekærlighed er. Moderen, Fru Ane Møller var et dygtigt, kærligt og hjælpsomt Menneske, hvis oprigtige Fromhed i udpræget Grad var parret med Sans for Humor. Utrættelig Omhu udviste hun overfor de Syge i Omegnen, så langt som Kræfterne vilde slå til. Og foruden at bringe dem Hjælp af sit gode Spisekammer lindrede hun tillige deres legemlige Lidelser; hun skal have haft sjældne Naturanlæg i så Henseende. Særlig skal hun have haft et godt Tag på at helbrede Engelsk Syge. Hendes Klientel kom ofte langvejs fra og som oftest om Søndagen; så det kunde stundom blive ret urolige Helligdage for hende og Hjemmet, især da der til Behandlingen hørte BESPISNING af den Syge med Følge. At det naturligtvis var »frit« altsammen, behøver egentlig ikke at nævnes.

Charlotte Amalie Stadel lignede sin Moder og hendes Slægt, - en ægte Neergård i Sind og Skind. På »Ullerup« var der en god Tumbleplads for alle hendes Evner. Der var først Svigerforældrene, hvis Liv og Virke nu så småt begyndte at gå på Hæld. Fru Stadel sen. følte Alderens Byrde stærkt på sine svage Skuldre og overlod med Glæde alt Ansvar og Besvær til sin Svigerdatter, dog forbeholdende sig rigeligt Indseende med alt. Men Pietet og Kærlighed knyttede Unge og Gamle stedse fastere til hinanden. Jeg mindes at have hørt min Faster fortælle undertiden, at »i de 17 År, vi boede sammen på Gården, husker jeg kun een eneste Gang, der var os noget imellem; det var en Gang, vi var taget i Kirke en Søndag uden at sige det »oppe« (i Hovedbygningen). Og det kunde vi jo ikke rigtig indse var så forkert«. Under sine Svigerforældres Sygdom og Alderdom var min Faster deres utrættelige, kærlige Plejerske både ved Nat og Dag, selv i de mindste Bagateller, trods den ikke ringe Afstand op til dem.

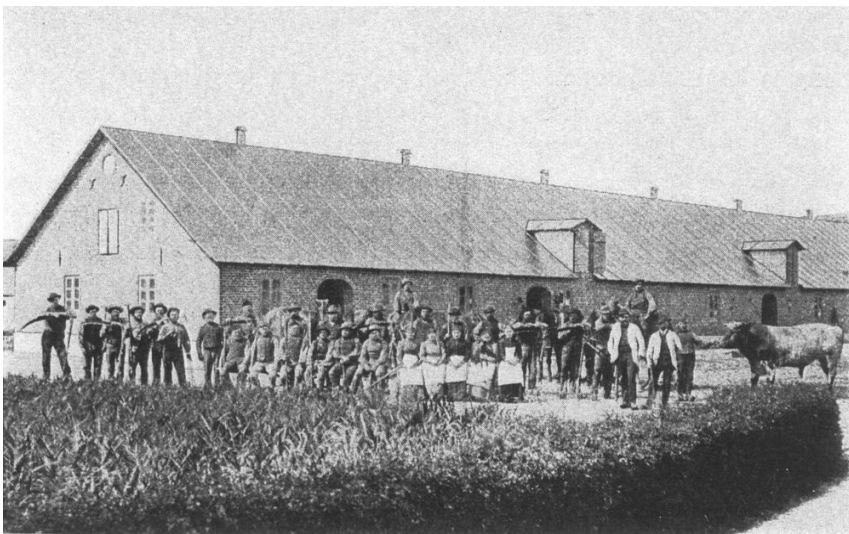
I de daglige Krav, hendes eget Hjem stillede til hende, »kastede hun dog på første Hånd af, hvad hun evnede«; - hun havde Om hu for sine Husfolk. Det bevises bedst ved den Harmoni og det gode Samarbejde, der udfyldte Afstanden mellem hende og hendes Underordnede - uagtet

hendes store Krav til dem -. Det for mange prekære Spørgsmål »Husjomfruen og Lærerinden« løstes af hende med en vis fornem, hjer-tevindende Elegance, der bundede i hendes moderlige Omhu for alle, der blev hende betroet. Af de mange rørende Beviser, man med Lethed kunde samle ud af de mange Breve, der modtoges i Årenes Løb, skal blot nævnes et Par. - Til Julen 1933 skriver endnu en af hendes gamle Husjomfruer, der i mange År har været gift med en Farmer i U. samme År, følgende til mig: »Hvor står de syv År på »Ullerup« for mig i tydelig Erindring; de var de lykkeligste i mit Liv. Hvor havde Fru Stadel dog en egen Evne til at glæde Mennesker!« - eller en af Husets Lærerinders ofte gentagne Lidbrud i Skrift og i Tale: »Lille Mad moder, hvor jeg elsker Dem!« Også de omboende Tjeneres

Hjem indesluttedes i hendes Omsorg: Ofte har en endnu levende Kvinde fortalt mig, hvordan Faster Uge efter Uge sendte Bud og Hjælp til hendes Moder i de ca. 17 År denne lå til Sengs af en Gigtlidelse, ja ofte selv var Overbringeren deraf, trods den 3 km lange Spadseretur der-til.

Men heller ikke Onkel Stadel glemte sine nærliggende Pligter; Onkel forsømte aldrig nogen Dag at aflægge sin Moder Besøg, - hastigt vandrende frem og tilbage på Gulvet, som det til langt op i Årene var hans Sædvane, - i et så livligt Tempo, at Moderen tilsidst måtte bede om Nåde, »for det blæste på hende«.

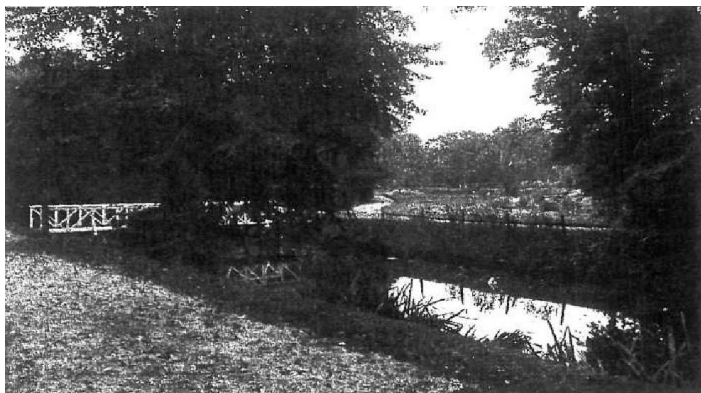
Fodgænger og Længdespringer var Onkel par excellence. »Som en Vind« strøg han hen over Markerne og tog ufattelig brede Grøfter i sikre Spring. Raskt og let gik det for ham til Hest, i sin Tid skolet deri af Kgl. Berider Lørup. Men sit særlige Håndelag til Styling af Heste udviste han dog først på Kuskesædet, yderligere uddannet deri af Kgl. Kusk Jens Hansen og Kronprinsens Kusk Herløf. - Let, sikkert og altid taktfast skred det fremad, når Onkel selv sad på Bukken; hvor var en Køretur da en Fest og en Hvile! - »Nu kommer Godsejeren hjem«, lød det i Husene ved Aftenstid; eller »det var Godsejer Stadel, der kørte forbi«, kunde det lyde fra en eller anden, der stod bøjet over sin Pult, når man hørte de særdeles vel kørte Hestes taktfaste Klappen hen over Stenbroen. Ja, hvor mærkeligt det end lyder, er det dog sandt, at et og andet ungt Menneske i Butikken smed, hvad han end havde i Hænderne for at nyde Synet af Onkel svingende sine Heste ud af Købmandsgårdens Port.

Folkeholdet i 90'erne.

Man kan ikke lade være at sætte den myndige, blide Måde, han havde at føre sine Heste på, i Forbindelse med hans Interesse for og Kærlighed til Dyr. Husdyr af alle Arter havde gode Kår under hans Regime. En genial Kender var han også af dem. Een Gang taget i Øjesyn kunde han kende det samme Dyr igen blandt mangfoldige andre længe efter. I de senere År blev han f.- Eks. undertiden beskyldt for, trods sine steds sjældnere Vandringer i Staldene, at kende Besætningen lige så godt som sin Eftermand, dennes anerkendte Dygtighed ufortalt.

Med Interesse og efter Dagens bedste Metoder, fortsættende sin Faders store Byggesag i ikke ringe Mål - Onkel byggede i Slutningen af 80'erne og i Begyndelsen af 90'erne to Stalde og en Lade, senere hen nogle mindre Bygninger - drev Onkel sit store Landbrug. Han indrettede et meget smukt Mejeri, rendyrkede sine Kvægracer o. s. v. Trods det at Tidens bedste og nyeste Maskiner nu som altid under de forrige Ejere benyttedes, var det et ikke ringe Folkehold, Onkel beskæftigede - hvilket nærværende Billede, taget en Høstdag i 90'erne, vidner om. Men en velgørende Ro hvilede dog - Nat og Dag - over Stedet uagtet det også i normale Arbejdstider store »Indbyggertal«.

Udsigten fra Hovedbygningen.

Efter Faderens Død 1888 flyttede Onkel og Tante op i Hovedbygningen og boede under Tag med Moderen til dennes Død i 1889.

Allerede længe havde de Unge i god Forståelse med Forældrene tilpasset deres eget Hjem og Haven efter deres personlige Smag. I de følgende 15 År, de selv beboede det store Hjem, udfoldedes begges rigeste Evner i fuldt Mål.

*Anna Sophia Møller,
ca. 24 Aar gl.*

Da de Driften vedkommende Forhold er nævnt, skal jeg indskrænke mig til at nævne Hjemmets Interiør, som det blev til under min Fasters Hænder og under hendes sikre, fine Smag - forholdsvis beskeden - men overordentlig stilfuldt og hyggeligt. Der skabtes i de År en særdeles smuk Ramme såvel om Hjemliv som Selskabsliv. Dette gjaldt også Haven, om hvilken der skreves i de Dage: »Den store Have, der hovedsagelig og nærmest som Park var anlagt i hans (F. H. Stadels)

Bedstefaders Tid, har han ladet omlægge og modernisere, så at den må regnes som en af de smukkeste og bedst holdte i Thisted Amt. Det er dog navnlig hans Hustru, som med stor Interesse og Smag har Fortjene-

sten herfor.« Hosstående Billede viser Udsigten fra Hovedbygningen ned over Haven og Voldgraven med den rødhvide Båd, hvorfra Sangen mangen Sommeraften lød, når vi Unge og vore Venner til Afveksling boltrede os der.

Det var under gode Hænder og under god Påvirkning, man fik Lov at leve en Del af sin Barndoms- og Ungdomstid der, - År, som aldrig glemmes. Den samme Forret nød også i nogle Barneår Anna Sophia Møller, født d. 13. Oktober 1876, Datter af Christian Møller til »Nylund« og Hustru Charlotte Nygård. Anna Sophia blev gift med Proprietær William Christensen til »Ingerslev-gård« ved Randers og Moder til fem dygtige Børn.

Et stort Savn var det, især for min Faster, at Ægteskabet forblev barnløst, og efter 12 Års Forløb adopteredes derfor to Børn: (IV, A-B).

Henry og Rosa Stadel som Børn og Voksne.

IV, A) Henry Julius Stadel, født d. 21. November 1880.

IV, B) Josepha Rosa Olivia Stadel, født d. 7. Januar 1881.

Udvisende en aldrig svigtende Kærlighed blev F. H. Stadel og Hustru dem et trofast og opofrende Forældrepar, der af al Kraft og Evne søgte at lede deres Børn fremad i Slægtens bedste Traditioner. Undervisningen kom til at foregå i Hjemmet for os Pigebørn, for Henry i de senere Skoleår i Nykøbing Realskole.

Deres egne Valg førte dem begge bort fra Hjemmet, da de skulde sætte Foden under eget Bord. Efter først at have prøvet danske Landmandskår som Forpagter på en Gård, »Kjeldgård« i Sal? ling, Onkel ejede fra 1905 til 1908, foretrak Henry at finde Lykken i de oversøiske Lande og rejste nogle År i Bagindien, Brasilien, Afrika - afbrudt af hyppige Ophold i Hjemmet. I 1914 kom Henry Stadel som Driftsleder i britisk Plantagedrift i Sudan. Med sit hurtige Nemme og med megen Energi satte han sig ind i disse Driftsmetoder og opnåede gode Stillinger i ubrudt Rækkefølge, kun varieret ved de obligate Hjemmeophold. Hans sidste Ansættelse var under et Selskab i belgisk Kongo; men også for ham blev dette Land hastigt »den hvide Mands Grav«.

Under sin sidste Orlov kom Henry syg hjem til sit Hovedkvarter i Bruxelles, uden selv at vide det angrebet af en akut Tuberkulose, der på 3 å 4 Måneder lagde ham i Graven. Han arbejdede dog til *det* sidste energisk på at forbedre sin Stilling, opnåede Ansættelse i »Ford«s nyanlagte Gummiplantager i Liberia og stilede kun efter hurtigst muligt atter at komme til Afrika igen. Skønt Helbredet ikke var godt, og det kneb med Kræfterne, gav han sig derfor ikke Tid til at komme hjem, men »faldt på Valpladsen« derude i det Fremmede.

Henry Stadel blev d. 14. Marts 1905 viet i Flade Kirke på Mors til Agnes P e t r e a E l i s a Buchwald, født d. 14. Januar 1880, Datter af Proprietær Andreas Schade Ottesen Buchwald til »Nan-drup«, død der d. 4. Marts 1891, ca. 61 År gammel, og Hustru Caroline Buchwald, født Vang, død i Århus d. 30. August 1908, 66 År gammel I Henrys og Agnes Stadels Ægteskab fødtes to Børn, begge på »Kjeldgård« (IV, A, a-b):

IV, A, a: F r e d e r i k H a u c h S t a d e l, d. 6. December 1905,

Godsejer Frederik Hauch Stadel og Hustru.

og b: Annette Margrethe Alexandra Buchwald Stadel, d. 7. Marts 1907. Hun gik det huslige Arbejdes Vej. Sønnen hæmmedes meget i sin Udvikling af en Hjertelidelse, han kom til at bære på fra sin tidlige Barnealder. Han gennemførte dog med beundringsværdig Målbevidsthed sin Uddannelse, blev Student fra Hillerød Statsskole og tog Afgangseksamen fra »Handelsvidenskabelig Lærestalt« i København. Derfra skaffedes ham Ansættelse i et Speditørfirma i Hamburg. Her knækkede hans svage Helbred sammen under en alvorligere Vinterforkølelse i December Måned, og han dør på Diakonissehuset »Bethesda«s Sygehus i Hamburg følgende 4. Januar 1930; en smuk og strålende Bortgang fik han og desuden den store Trøst, at hans elskede Moder kom til Stede og sad ved hans Sygeseng. Hans Urne gravsattes d. 10. Januar, samme År i Familiegravstedet på Galtrup Kirkegård.

Henrys og Agnes Stadel's Ægteskab opløstes ved kgl. Bevilling af 14. Januar 1915. Begge indgik nyt Ægteskab.

Henry Stadel viedes ved Kongebrev af d. 22. Maj 1923 til Ingeborg Gylling, født d. 5. November 1896 på Endelave, Datter af Niels Gylling, der ved sin Død d. 17. Juli 1911, 47 År gammel var Strandkontrollør i Slipshavn og Toldassistent ved Nyborg Toldsted, og hans endnu levende Hustru Anette Kirstine Gylling, født Rasmussen.

I Henrys og Ingeborg Stadel's Ægteskab fødtes eet Barn, Sønnen:

IV, A, c: Finn Gylling Stadel, d. 25. Marts 1924 på Slipshavn ved Nyborg, hvortil Ingeborg Stadel vendte tilbage efter en kort Tid at have fulgt sin Mand i det Fremmede. Under sin Mands sidste Sygdom rejste Ingeborg Stadel til Bruxelles for at pleje ham, og da Hospitalisering blev nødvendig, sad hun ved hans Side på »Hospital Briichmann«, da han udåndede den 10. januar 1927 i en velsignet Hjemgang til Gud. Han begravedes den 15. januar på »Cimetière de la ville à Evere« i Bruxelles. I 1934 har Ingeborg Stadel taget Husholdningslærerindeeksamen fra »Ankerhus« ved Sorø, i hvilken By hun sammen med sin Søn og sin Moder har taget Ophold.

Rosa Stadel var - som Datteren - længere Tid i Hjemmet og blev ved sit lyse, venlige Sind til megen Glæde og Opmuntring der. Det faldt derfor også ganske naturligt, at hun satte Bo hjemme, da hun giftede sig

med en Landmand, og sammen med sin Mand overtog det gamle, store Hjem med dets Husholdning og Bedrift.

Rosa Stadel viedes d. 23. Okt. 1903 til Frederik Voetmann, født d. 17. Januar 1877, Søn af Proprietær Poul Ulrik Ernst Voetmann til »Frydsbrønd« på Mors, død der d. 14. September 1915, knapt 73 År gammel, og hans Hustru Sofie Jensen, død s. St. d. 23. Januar 1920, 73 År gammel

Frederik Voetmann overtog Forpagtningen af sine Svigerforældres Gård d. 1. November 1903, og fratrådte den samme Dato 20 År efter. Da han, da Bestemmelsen om Salg blev taget, ikke ønskede at få »Ullerup« i Eje, købte han Hovedgården »Hald« ved Viborg og bosatte sig der, indtil han i April 1934 atter afhændede den.

I Rosas og Frederik Voetmanns Ægteskab fødtes fire Sønner: (a-d).

IV, B, a) Frederik Hauch Stadel Voetmann, født d. 7. September 1904.

b) Poul Voetmann, født d. 22. Januar 1906. Begge de to ældste valgte at gå til Landbruget.

c) Axel Segelecke Voetmann, født d. 21. Maj 1909, der elsket og altid savnet lukkede sine Øjne i en meget smuk Død på »Hald« d. 1. Januar 1925, og begravedes følgende 9. Januar på Viborg Kirkegård.

d) Knud Tøttrup Voetmann, født d. 12. April 1911; han dimitteredes i 1933 fra »Den jydsk Handelshøjskole« i Århus.

Onkels og Fasters Sølvbryllup fejredes under megen Højtid og Opmærksomhed i deres Hjem d. 31. Oktober 1896. Som Minde om Dagen og Tak for Årene, stiftede de et Legat, »F. H. Stadels og Hustrus Sølvbryllupslegat« på en Sum af 25,000 Kr., hvis årlige Renter skulde bruges til at lindre eventuel Nød i Sognet.

De almene Samfundsopgaver gav Onkel sig ikke af med, bortset fra kortere eller længere Tids Virke som Medlem af Bankrådet ved Morsø Bank, af det hjemlige Sogneråd og af Landemodet i Ålborg Stift.

Ved Onkels Fratrædelse af Gårdens Drift d. 31. Oktober 1903 gav Tjenerstaben Udtryk for sin vemodsfyldte Taknemlighed ved Afskeden i Form af en meget smuk kaligraferet Adresse, over rakt af en Deputation fra deres Kreds og modtaget i dyb Bevægelse. Et Uddrag af den lyder således: »En særlig Tak bedes

De, Hr. Godsejer Stadel modtage for den Humanitet, hvormed De til

enhver Tid er kommen os i Møde, samt for den Beredvillighed, hvormed De ved så mange for os vanskelige Lejligheder ydede os Deres hjælpende Bistand. Ligeledes bedes De, Fru Stadel modtage vor velmente Tak for den Betænkksomhed og Omhu, De stedse har udvist overfor os og vore, såvel i det daglige som ved andre Lejligheder, dog særlig i Sygdomstilfælde.«

Samlet kan Forholdet mellem Herskabet på »Ullerup« og Om verden vist bedst udtrykkes i den lokale Presses Lykønskning til dem på deres Guldbryllupsdag, d. 31. Oktober 1921, da Faster alle rede længe havde ligget lænket til Sygesengen: »Godsejer Stadel's Virksomhed har ikke sat Spor i vort politiske og kommunale Liv. Han ønskede det ikke. Før han bortforpagtede »Ullerup« til Sviger sønnen, Hr. Frederik Voetmann, styrede han den store Bedrift med Omhu og Dygtighed; nu dyrker han stilfærdigt sine mangeartede Interesser. Om Forhold og Mennesker har han sin bestemte Mening, men han lod altid andre beholde deres i Fred. Derfor følte han ingen Trang til at træde frem for Offentligheden. Alle Dage var han en beskeden, en tilbageholdende, en fåmælt Mand. De, der kender Godsejer Stadel, ved, at han tillige er en god Mand. Til ham henvendte man sig ikke forgæves, når man bad om Støtte til almennyttige Formål, og mange er de, som ved hans Hjælp blev holdt oven Vande. Fattigfolk i »Ullerup«s Nærhed kender Vejen til Hr. og Fru Stadel; den Vej gik de ofte, og de kom aldrig tomhændet hjem. Ved deres Livsvaners Nøjsomhed og ved deres Karakters Retlinethed og Noblesse afgiver Godsejer Stadel og hans Hustru et Eksempel, værdigt til Efterfølgelse.«

Onkel og Faster flyttede efter deres eget Ønske tilbage til deres Ungdomshjem, Forpagterboligen i Efteråret 1903. Og herovre mod Vest begyndte Skyggerne at blive længere, Venner at dø og flytte bort, - Alderen at falde på. Men ene i ydre Forstand kom de aldrig til at føle sig. Yngre Omgangsvener fyldte stedse de tomme Pladser, og det blev - lige til Døren lukkede sig for sidste Gang - ved at være et meget gæstfrit og livligt Hjem, trods det i betydelig Grad blev skralt med Helbredet. Onkel havde flere højst alvorlige Anfald af Lungebetændelse. Men få Mennesker har dog fået et så langt Sygeleje som min Faster; det sidste strakte sig over 10 År og 2 Dage. Det indlededes med en Operation af en Brandbyld på Nykøbing Sygehus d. 21. Juni 1918; en derefter føl-

gende Åre-betændelse blev så langvarig, at Kræfterne og Bevægeligheden var gået tabt, og den aldrende Dame opnåede - trods i længere Perioder gentagne Forsøg - aldrig mere at kunne bevæge sig til og i de tre Steder, der var hende kærest på Jorden: Kirken - Haven - Hjemmet.

Med beundringsværdig Heroisme modtog Faster en Sommerdag i 1920 sin Læges Råd om ikke at gøre flere Forsøg på at komme op, da de kun vilde skade, med de Ord: »Ja, så må det nok være *Guds* Vilje med mig, og det bedste.« Hun vendte da sin endnu rige Energi og sine ukuede Åndsevner mod stille Virken på Sygesengen med Bog og Nål; var indtil det sidste 11/2 År den, der var tidligst »på Færde« om Morgenens, og den, der sidst ønskede at komme til Ro om Aftenen, - stadig i Arbejde med at glæde andre, men først og sidst - i fuldkommen Indesluttedhed - på det alvorligste beredende sig for Himlen. - Det blev ikke for-gæves -.

Næsten indenfor Dødens Port, Søndag d. 17. Juni om Eftermiddagen, vendte hun tilbage til os og beredte os, som stod hende nærmest, en i overjordisk Forstand hellig Uge, - hvor Sejren i *Gud* blev strålende klar. Samtidig gav hun os dog med sin svage Stemme Ordre og Råd nu og da om mange Ting ved og efter hendes Bortgang.

En skøn Sommermiddag, Kl. 11 1/2 Lørdag d. 23. Juni, holdt det trætte, trætte Hjerte op at slå - -, Faster blev knapt 83½ År gl. Det blev et Knæk for min kære Onkel, som han aldrig forvandt. Den allerede dengang så småt begyndte Åreforkalkning tog til. Men med sin forholdsvis store fysiske Styrke yndede han dog at færdes en Del omkring, og vi besøgte nu efter mange - for ham så stille - År i Hjemmet flittigt Slægt og Venner. Ved Købekontrakt af d. 25. Juli 1923 havde Onkel afhændet sin gamle Slægtsgård til Hr. Proprietær N. P. Toft til »Rolstrup« på Mors. (Så vidt vides ikke den samme Toftslægt, som - se II - indgittedes i Stadel-Slægten).

Onkel Stadel med Husstand i August 1934.

Faster og Onkel Stadel havde forbeholdt sig Ret til at bebo Forpagterboligen for Livstid, hvis det ønskedes. Men da Onkel blev ene, og den indtrådte Åreforkalkning med stærk Svækkelse af Hukommelsen tiltog, tiltrængtes det at komme under andre Omgivelser, frigjort fra nedarvede Forpligtelser, overfor hvilke de svage Kræfter ikke længere slog til, og under knapt så store Omgivelser. I Samråd med Onkels Lavværge, Dommer E. H v i d b e r g , der fra sin Herredsfuldmægtigtid i Nykøbing fra Århundredskiftet havde været Onkels trofaste, juridiske Konsulent, lejede vi da en Villa sydligst i Gentofte, hvorfra dette Skrift udsendes, og hvor Onkel endnu - i sit 86. År - begunstiget af et forholdsvis godt Helbred - færdes omkring, nu helst i sin uundværlige Auto, der ses på hosstående Billede, og som har været til så stor Glæde og Nytte for ham selv og for mange med ham. Foruden Onkel og Undertegnede ses på Billedet Familiens trofaste »Alt-mulig-Hjælp«, dog spec. Husjomfru - i snart 20 År - Frk. C h r i s t i n e C h r i s t i a n s e n .

Som Afslutning på den Stadelske Sage skal vi - da ingen vær-digere Strofer er for Hånden - gengive en Sang fra Festen på »Ullerup« i Anledning af Onkels Diamantbryllupsdag d. 31. Oktober 1931 - hvilken også blev Slægtens 160-Årsfest på Mors - kendeligt nok skrevet af samme Autodidakt, som af et oprigtigt Hjerte gennem dette Skrift har prøvet at få andre Hjerter i Tale, der endnu i taknemmelig Kærlighed monne huse Mindet om -

»De fire Generationer Stadel på Morsø.«

Mindet skar i Kvæld sin bløde Trille,
— Synger om en Slægt, som kom og vandt,
svandt, —
Tolker os, hvad Stad'ler leved' vilde,
Om hvordan de kom og så og vandt.
Der var Kræfter, Evner, Viljer rene,
Der var Skuffelser og Synd og Brøst,
Men når alt til alt kom, kun det ene,
Villig Lytten efter Himlens Røst.

Op fra Hammerum Hr. Jens mon drage,
— Ung og driftig, snart han fandt til Mors,
—
Var ej ræd for »Siøe« at overtage,
Satte der sig mandig, stærk til Rors.
Alt sig føjed for ham; og en Mage
Hented han af fynske Ætters Æt,
De har mægtet sammen Læsset drage;
Næppe var det altid lige let.

Og så var det »fem og otti tyve«,
— Det var alt i »syttend' Hundredår« —
Vover han på »Ullerup« at byde,
Og han nu med tvende Godser står!
Vidt han favned, Liv og Hæder, Ære
Gaves ham — og Venskab, Gods og Navn,
Fem var Tallet på hans Børn så kære,

— Kærest var dog for ham Kirkens Favn!
Efter Jens den Ældre kom en Fred'rik,
Efter Fred'rik, Jens den Yngre kom;
Og som det var blevet Hævd og Slægtsskik,

Jens og Fred'rik atter skifted om;
Fire Stad'ler, støt og lige stoute,
Kom og svandt og satte dybe Spor,
Eet de ej forstod, det var at brovte,
Støt og fast de satte Fod i Jord.

Endnu har vi ham hos os til Stede,
— Som af Slægten er os særlig kær. —
Tak, at du os samler i din Rede,
Vi dig hædrer, elsker hver især!
Fader, Ven og Onkel for os alle
Takker vi dig af een Sjæl, eet Sind!
Tak, at vi dig Far og Ven må kalde
Og hende Mor, som gik i Himlen ind!

Pladsen tom i Aften ved din Side
— Aldrig glemmes Moder stærk og blid —
Maner frem den Tid, du bedst kan lide,
Ungdoms, Lykkens fagre, lyse Tid.
Seksti År så hastigt monne skride,
Sorg og Glæde, Tider veksler om,
Een Ting veksler ej, i Fryd og Kvide,
Herrens Kærlighed til hver en From!

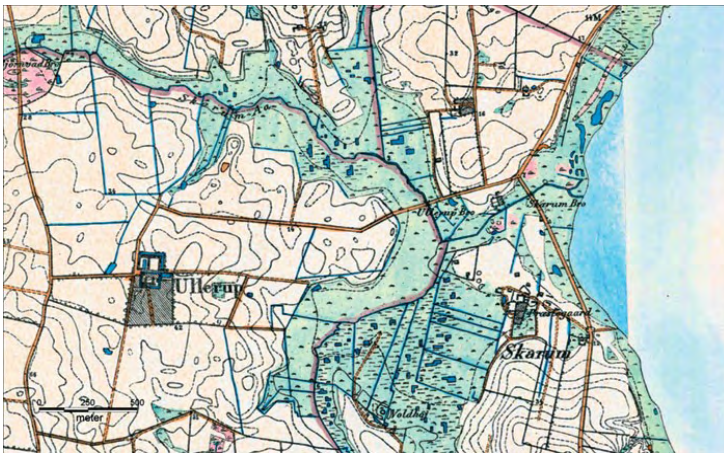
Endnu har vi dig, »vor kære Hvide«! —
Takken for dig varer, stedse ved —
Og det skal du af os alle vide,
Vi dig ønsker Lykke, Liv og Fred!
Mindet slår i Kvæld sin blide Trille,
Tolker Slægtens fire, stærke Skud,
Tolker det, som Mand og Hustru vilde,
Leve ret og dø i Tro på Gud!

*Ellen-Maria Møller,
Lithonisee.*

Tillæg:

Et moderne foto af Ullerup (kilde:Internet?)

Kort over egnen omkring Ullerup

Jens Andersens Stadel's aner

1. Jens Andersen Stadel, født 22-07-1745 i Ringkøbing, død 17-03-1820 i Ullerup, Galtrup S.

1758 godsskriver på Højriis, 1765-72 amts fuldmægtig i Thisted
Gift med Sigbret Pedersdatter Ilum, viet 29-10-1771 i Ræhr K.,
født - -1752 i Villerup, Ørum, død 10-01-1831 i Ullerup, Galtrup
S., begravet 19-01-1831 i Galtrup.

Forældre

2. Anders Pedersen Stadel, født - -1696 i Ringkøbing, død -
-1758 i Ringkøbing?, begravet 05-12-1758 i Ringkøbing?.

[Note til vielsen i Stadil i 1736: trolovet Fer. 2. Pasch., viet Johan Baptist. Anders Pedersen Nygaard, borger i Ringkøbing og Mette Pedersdatter af Alrum. (hun er sandsynligvis den Mette, der bliver døbt 25.9.1711 som datter af Peder Bentsen og Maren Christensdatter i Alrum). Alle oplysninger passer med hans andet ægteskab, og at han her kaldes Nygaard, viser vel, at det er Nygaard-familien i Stadil, han kommer fra.

At han ikke nævnes i skiftet i 1772, kan sikkert tilskrives, at der er gået meget lang tid efter hans død,

og at familien har mistet forbindelsen med hans søn, så man simpelt hen har "glemt" eksistensen af ham (bevidst eller ubevidt?).]

Gift med (1) Elled Christensdatter, død 29-11-1734.

Gift med (2) Mette Pedersdatter, viet _ - -1736 i Ringkøbing, død 18-01-1743.

Gift med (3) Karen Jensdatter Deigaard, viet 20-09-1743 i Ringkøbing?, død 16-07-1751 i Ringkøbing?.

3. Karen Jensdatter Deigaard, død 16-07-1751 i Ringkøbing?.

Bedsteforældre

4. Peder Jensen Nygaard, født - -1666, død - -1 743. Gift med

Kirsten Olesdatter.

5. Kirsten Olesdatter, født - -1666, død _-_-! 738.

6. Jens Deigaard.

Oldeforældre

8. Jens Pedersen Stougaard, født - -1631, død -_-1687. Gift med Anne Pedersdatter.

9. Anne Pedersdatter, født - -1633, død __-__-1697.

Tipoldeforældre

18. Peder Jensen Stougaard, død - -1662. Gift med Maren Stougaard.

19. Maren Stougaard